

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ. Η
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΟΥ 2013.

Εκπνήτρια: Παναγιώτα Γιώτα
Επιβλέπων Καθηγητής: Κούγκολος Αθανάσιος

Βόλος, Ιούνιος 2009

Στον Ανδρέα

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με το ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινότητας στραμμένο στο περιβάλλον, δε θα ήταν δυνατό να μη γίνει προσπάθεια διεξαγωγής πλέον των αθλητικών αγώνων σε συνάρτηση με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα τη στιγμή που έχει αποδειχθεί πως οι αθλητικές διοργανώσεις έχουν άμεσες επιπτώσεις στον τρόπο χρήσης των φυσικών πόρων, την παραγωγή αποβλήτων και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των χωρών που τις φιλοξενούν. Σαφές νομοθετικό πλαίσιο δεν έχει ακόμη θεσπιστεί, αλλά κάθε διοργανώτρια χώρα, τουλάχιστον την τελευταία δεκαπενταετία, ακολουθεί δική της και κοινοτική νομοθεσία, προκειμένου οι μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις να έχουν όσο το δυνατό μικρότερο κόστος στο περιβάλλον. Δυστυχώς, παρά τις προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι στιγμής, η διεξαγωγή πράσινων αγώνων δεν έχει ακόμη επιτευχθεί, κυρίως λόγω έλλειψης συντονισμού των εκάστοτε διοργανωτριών κυβερνήσεων. Η προετοιμασία διεξαγωγής στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα στη Θεσσαλία, των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 ξεκινά με την προοπτική των πρώτων πράσινων αγώνων. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού απαιτείται η αποφυγή λαθών προηγούμενων διοργανώσεων και η εφαρμογή της υπάρχουσας νομοθεσίας, ελληνικής και κοινοτικής.

Λέξεις Κλειδιά: Πράσινοι Αθλητικοί Αγώνες, Νομοθεσία, Αειφορία

ABSTRACT

With the eyes of the international community on the environment, it would only be natural for sports games to be hosted according to the protection of the natural environment, especially when it has been proven that sports events have everything to do with the way of using natural resources, the production of wastes and the prevailing of biodiversity of the hosting countries. Clear framework of the existing laws hasn't been yet defined, but every hosting country, at least within the last 15 years, follows her own laws along with the community's, so that the cost to the environment will be minimized. Unfortunately, despite the efforts, so far the hosting of the green games has not been achieved, mainly due to the lack of coordination between the governments. The preparation to host in Greece, and particularly in the region of Thessaly, of the Mediterranean Games of 2013 starts with the prospective of the first green games. To pursue this goal, it is essential to avoid repeating mistakes of forerunners and to embrace the existing legislation both Greece's and Community's.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς τη σημαντική συμβολή κάποιων ανθρώπων, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κύριο Αθανάσιο Κούγκολο, Αναπληρωτή Καθηγητή Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Περιβαλλοντικής Μηχανικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Την Ειρήνη Καραθάνου, αρχιτέκτονα μηχανικό, για τη βοήθειά της καθ' όλη την περίοδο των μεταπτυχιακών μου σπουδών και για την ιδέα.

Την Στέλλα Λιάπη για τις πολύτιμες πληροφορίες που μου παρείχε στην αρχή της διπλωματικής μου εργασίας.

Τον Κο Δημήτρη Δερβένη, Αντιδήμαρχο Μαγνησίας για την πολύτιμη βοήθειά του στην εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας μου.

Τον Κο Κώστα Καρτάλη, Βουλευτή Μαγνησίας, για το χρόνο που μου αφιέρωσε και τις πολύτιμες πληροφορίες που μου έδωσε αναφορικά με το θέμα της διπλωματικής μου εργασίας.

Την οικογένειά μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1. ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΕ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΑΓΩΝΩΝ.....	10
1.1 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΔΙΛΕΧΑΜΜΕΡ, 1994.....	11
1.2 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΤΛΑΝΤΑ, 1996.....	12
1.3 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΝΑΓΚΑΝΟ, 1998.....	13
1.4 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΣΙΑΝΕΙ, 2000.....	14
1.5 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΣΑΛΤ ΛΕΙΚ, 2002.....	16
1.6 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, 2004.....	17
1.7 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟ, 2008.....	18
2. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	19
2.1 ΣΥΝΟΔΟΣ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ, 1992.....	20
2.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ, 1993.....	24
2.3 ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΝΟΤΗΤΑΣ, ΠΑΡΙΣΙ 1994.....	25
2.4 ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ UNEP ΚΑΙ ΔΟΕ, 1994.....	25
2.5 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΛΩΖΑΝΝΗ ΕΛΒΕΤΙΑΣ 1995.....	26
2.6 RECOMMENDATION Rec(2000)17 ON THE CODE OF SUSTAINABILITY IN SPORT.....	26
2.7 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ EC No 761/2001.....	27
2.8 ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ COMMISSION, 4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1996.....	27
2.9 ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΗΣ της 21ης Δεκεμβρίου 2005, ΜΕ ΤΙΤΛΟ: «ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ».....	28

2.10 ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΟΠΗΣ της 21ης Δεκεμβρίου 2005, ΜΕ ΤΙΤΛΟ: «ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΕΙΦΟΡΟ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ – ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΒΑΗΤΩΝ.....	29
2.11 ΟΔΗΓΙΑ 2008/50/ΕΚ.....	31
3. ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ GREENPEACE ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ.....	32
4. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	34
4.1 ΝΟΜΟΣ 1650/1986 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	34
4.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΛΟΤΗΣΗ.....	35
4.2.1 ΝΟΜΟΣ 2947/2001 (ΦΕΚ 228Α/9-10-2001).....	35
4.2.2 ΚΥΑ 1661/1994 (ΦΕΚ 786/20-10-1994).....	36
4.3. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΥΔΑΤΩΝ.....	37
4.3.1 ΝΟΜΟΣ 3199/2003 (ΦΕΚ 280Α/9-12-2003).....	37
4.3.2 ΚΥΑ 46399/4352/1986 (ΦΕΚ 438Β/3-7-1986).....	38
4.4 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΑΠΟΒΑΗΤΩΝ.....	39
4.4.1 ΝΟΜΟΣ 2939/2001 (ΦΕΚ 179Α/6-8-2001).....	39
4.4.2 ΠΔ 117/2004 (ΦΕΚ 82Α/5-3-2004).....	40
4.5 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ.....	41
4.5.1 ΚΥΑ 3277/209/2000 (ΦΕΚ 180Β/17-2-2000).....	41
4.6 ΘΟΡΥΒΟΣ.....	42
4.6.1 ΚΥΑ 37393/2028/2003 (ΦΕΚ 1418Β/1-10-2003).....	42
4.6.2 ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ 17252/1992 (ΦΕΚ 395Β/19-6-1992).....	42
4.7 ΝΟΜΟΣ 2730/1999.....	43

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.....	44
6. ΟΙ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ 2013.....	45
6.1 Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ.....	46
6.2 ΣΤΟΧΟΙ.....	47
6.3 ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ.....	49
6.4 Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ «ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΑΓΩΝΩΝ».....	51
6.5 ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	52
6.6 ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΗ ΛΙΜΝΗΣ ΚΑΡΛΑΣ ΕΝΟΨΕΙ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ.....	54
6.7 ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ.....	55
6.8 ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ.....	56
6.8.1 ΣΚΟΠΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ.....	57
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	63
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.....	.....
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.....	.....

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ACOG:	ATLANTA COMMITTEE OF THE OLYMPIC GAMES
ATHOC:	ATHENS ORGANIZING COMMITTEE
BOCOG:	BEIJING ORGANIZING COMMITTEE FOR THE OLYMPIC GAMES
CDB	CONVENTION ON BIOLOGICAL DIVERSITY
ΔΟΕ:	ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Ε.Υ.Ε.Π.:	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΚΥΑ:	ΚΟΙΝΗ ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ
NAM:	ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
NAOC:	NAGANO'S OLYMPIC ORGANIZING COMMITTEE
ΠΔ:	ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ
PEFO:	PROJECT ENVIRONMENTALY FRIENDLY OLYMPICS
SLOC:	SALT LAKE ORGANIZING COMMITTEE
SOCOG:	SYDNEY ORGANIZING COMMITTEE FOR THE OLYMPIC GAMES
ΥΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.:	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ
UNEP:	UNITED NATIONS ENVIRONMENTAL PROGRAME
SEC:	SPORT AND ENVIRONMENT COMMISSION

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι πλέον παγκοσμίως αποδεδειγμένο και αποδεκτό, πως η διεξαγωγή οποιωνδήποτε αθλητικών δραστηριοτήτων μπορεί να επηρεάσει άμεσα και καταλυτικά το περιβάλλον. Αθλητικές διοργανώσεις που διεξάγονται χωρίς καμία ή ελάχιστη περιβαλλοντική μελέτη, λόγου χάρι, μπορεί να βλάψουν σημαντικά την ορθή αξιοποίηση των φυσικών πόρων, να συμβάλλουν στην επιπλέον παραγωγή αποβλήτων και να απειλήσουν τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Από τη άλλη πλευρά, το περιβάλλον μπορεί αντιστρόφως ανάλογα να επηρεάσει τη διεξαγωγή αθλητικών διοργανώσεων. Επιπρόσθετα, είναι γεγονός, πως το ανθυγεινό περιβάλλον είναι πολλές φορές υπαίτιο για την παρεμπόδιση της υλοποίησης των στόχων επαγγελματιών, και όχι, μόνο αθλητών. Η ρύπανση των υδάτων, η ατμοσφαιρική ρύπανση, τα τοξικά απόβλητα, ο θόρυβος που δημιουργείται, οι κυκλοφοριακές εκπομπές, η αλλαγή του κλίματος και η ποιότητα του αέρα εσωτερικών χώρων είναι οι βασικότερες από τις απειλές για την ασφαλή και ευχάριστη διεξαγωγή αθλητικών δραστηριοτήτων.

Ο όρος «πράσινοι αγώνες» χρησιμοποιείται διεθνώς πολύ τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια του γενικότερου κινήματος για την προστασία του περιβάλλοντος. Πολλές είναι οι διοργανώτριες χώρες που επιχείρησαν αρχικά τη διεξαγωγή πράσινων αγώνων, αγώνων δηλαδή που δε θα έβλαπταν, αντιθέτως θα ωφελούσαν το περιβάλλον με τη θέσπιση και τήρηση εκτάκτων μέτρων. Ωστόσο, κανένα ουσιαστικό νομοθετικό πλαίσιο δε θεσπίστηκε, με αποτέλεσμα το «πρασίνισμα» των αγώνων να μείνει στη θεωρία.

Στόχος αυτής της εργασίας είναι η πρόταση ενός στοιχειώδους νομοθετικού πλαισίου, η συγκέντρωση και ένταξη σε αυτό ουσιαστικά οδηγιών και νόμων, ελληνικών και κοινοτικών, που είναι ήδη θεσπισμένοι αλλά διάσπαρτοι, με αφορμή τη διεξαγωγή στη Θεσσαλία των Μεσογειακών Αγώνων του 2013.

Στο πρώτο μέρος θα γίνει μία αναδρομή των αξιολογών, πλην αποτυχημένων προσπαθειών που έχουν γίνει για τη διεξαγωγή πράσινων αγώνων παγκοσμίως (Λιλεχάμμερ, Ατλάντα, Ναγκάνο, Σίδνευ, Σαλτ Λέικ Σίτυ, Αθήνα, Πεκίνο).

Στο δεύτερο μέρος θα προταθεί έναν γενικό νομοθετικό πλαίσιο ισχύουσας και κοινοτικής νομοθεσίας που θα αφορά στην περιβαλλοντική αδειοδότηση, τη διαχείριση και προστασία των υδάτων, τη διαχείριση στερεών και άλλων αποβλήτων, τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, το θόρυβο και το φυσικό περιβάλλον γενικότερα.

Στο τρίτο μέρος θα γίνει αναφορά στην περίπτωση των Μεσογειακών Αγώνων του 2013, παράθεση προτάσεων για τη διοργάνωση πράσινων αγώνων έχοντας λάβει υπόψη την ανάλυση και αξιολόγηση του δεύτερου μέρους, αναφορά στο ρόλο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ανάπτυξη πρωτοβουλιών οικολογικών προτεραιοτήτων για την ταύτιση των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 με την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη.

Στο τέλος της εργασίας θα παρουσιαστούν συμπεράσματα και σκέψεις που εξήχθησαν κατά τη διάρκεια της εκπόνησής της.

1. ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΕ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΑΓΩΝΩΝ.

Η δέσμευση από πλευράς κυβερνήσεων για την προστασία του περιβάλλοντος σε μεγάλης κλίμακας εκδηλώσεις, όπως λόγω χάρη οι Ολυμπιακοί Αγώνες, είναι ένα σχετικά νέο φαινόμενο που έρχεται ως απάντηση στην παγκόσμια απαίτηση για την αντιμετώπιση της αύξησης της υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Η Ολυμπιακή Κίνηση, η οποία οργανώνει και καθοδηγεί ορισμένες από τις σπουδαιότερες μεγάλης κλίμακας εκδηλώσεις στη γη, έχει αρχίσει να εξετάζει σοβαρά τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις που σχετίζονται με τη φιλοξενία των Αγώνων και έχει υιοθετήσει το περιβάλλον ως τον τρίτο πυλώνα εστίασής της, μαζί με τον αθλητισμό και την πολιτισμό. Παρόλο που οι διοργανώσεις διαρκούν λίγες εβδομάδες, τα αποτελέσματά τους διαφαίνονται σε βάθος χρόνου. Είναι, λοιπόν, επιτακτική ανάγκη για τις πόλεις υποδοχής μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων να εξετάσουν από άλλη σκοπιά, πρακτική και νομοθετική, τον τομέα περιβάλλον και τις επιπτώσεις που αποδεδειγμένα πια έχουν οι αθλητικές αυτές διοργανώσεις, τόσο στις σημερινές όσο και στις μελλοντικές γενιές.

Επειδή, μέχρι στιγμής, οι σπουδαιότερες προσπάθειες για διεξαγωγή Πράσινων Αγώνων έχουν γίνει κατά την περίοδο διεξαγωγής Ολυμπιακών Αγώνων, θα εξετάσουμε σύντομα και περιεκτικά τις σχετικές διοργανώσεις από το 1994 έως και το 2004, ώστε να αξιολογήσουμε, στο βαθμό που μας επιτρέπεται, πώς κάθε διοργανώτρια πόλη δρομολόγησε και αντιμετώπισε τα θέματα που αφορούν στο περιβάλλον. Αξίζει να σημειωθεί πως, αν και οι περισσότερες πόλεις που φιλοξένησαν Ολυμπιακούς Αγώνες από το 1994 κατάφεραν σε κάποιο βαθμό να εφαρμόσουν κάποιου είδους περιβαλλοντικό σχεδιασμό, απέτυχαν ωστόσο να ενσωματώσουν μια πιο πλήρη και ολοκληρωμένη προσέγγιση περιβαλλοντικού σχεδιασμού με γνώμονα την αειφορία.

1.1 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΛΙΛΕΧΑΜΜΕΡ, 1994

Οι Αγώνες του Λιλεχάμμερ στη Νορβηγία το 1994 θεωρούνται οι πρώτοι αγώνες που εστίασαν στο περιβάλλον και το σχεδιασμό για την προστασία του κατά τη διάρκεια διεξαγωγής τους.

Μετά την επιλογή του Λιλεχάμμερ το 1988 ως επίσημης τοποθεσίας διεξαγωγής των αγώνων, κορυφώθηκε η τοπική και εθνική αντιπαράθεση όσον αφορούσε στη χρήση των υγρότοπων και των δασικών περιοχών κατά τη διάρκεια των αγώνων για τη δημιουργία των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων. Σε αυτό το σημείο η PEFO (Project Environmentally Friendly Olympics), μία κοινοπραξία τοπικών και εθνικών περιβαλλοντικών ομάδων στη Νορβηγία, απέκτησε εθνική αναγνώριση υπό την αιγίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος ως ο «περιβαλλοντικός φύλακας» των Αγώνων (Chernushenko, 1994/ McIntyre, 1995). Αυτή η κοινοπραξία ομάδων, απαίτησε από την LOOC (Lillehammer Olympic Organizing Committee) να συμπεριληφθεί στην οργάνωση των Αγώνων ο πράσινος σχεδιασμός. Πράγματι η LOOC ανακοίνωσε ότι «οι Αγώνες του 1994 είναι η ιδανική ευκαιρία να στραφεί το ενδιαφέρον της παγκόσμιας αθλητικής κοινότητας από την εμπορικότητα σε νέες αξίες, όπως η οικολογία (Coleman, 1994).

Οι πέντε βασικοί στόχοι που τέθηκαν ήταν οι εξής: δημιουργία περιβαλλοντικής συνείδησης στους πολίτες, να ληφθούν υπόψη οι περιφερειακές πτυχές του θέματος, να ωθηθεί η βιώσιμη ανάπτυξη και η ανάπτυξη των επιχειρήσεων, να λαμβάνονται υπόψη οι περιβαλλοντικοί όροι στην κατασκευή των χώρων που θα φιλοξενήσουν τους αγώνες και, τέλος, να υπάρχει σεβασμός των περιβαλλοντικών προτύπων σε όλα τα στάδια και τις πτυχές των αθλητικών διοργανώσεων. Αυτοί οι στόχοι θα εξασφάλιζαν την φιλική προς το περιβάλλον αντιμετώπιση των έργων, γεγονός που θα οδηγούσε στην σύνδεση και κατοχύρωση της προστασίας του περιβάλλοντος και της οικολογίας εν γένει στην Ολυμπιακή Ατζέντα, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο (McIntyre, 1995).

Τα κυριότερα αποτελέσματα του συσχετισμού περιβάλλοντος – αγώνων ήταν η αισθητή μείωση, αρχικά, της χρήσης ενέργειας στα μεγάλα έργα υποδομής, η αύξηση της ανακύκλωσης σε εθνικό επίπεδο και η συνεχής ενημέρωση των πολιτών για περιβαλλοντικά θέματα μέσα από τα κάθε φυλλάδιο (εισιτήρια, προγράμματα) που αφορούσε στους αγώνες. Ωστόσο, αν και όντως τα βήματα

που ακολουθήθηκαν ήταν θετικά, η ίδια η έκταση των Ολυμπιακών Αγώνων είχε αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, οι οποίες δεν θα μπορούσαν να αποφευχθούν παρά μόνο να ελαχιστοποιηθούν. Η εισροή, λόγω χάρη, 100.000 επισκεπτών δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στην υδροδότηση και ηλεκτροδότηση, καθώς επίσης αυξήθηκε ο αριθμός των αποβλήτων από την ξαφνική υπεράριθμη κατανάλωση τροφής. Η αρχική, λοιπόν, «πράσινη ατζέντα» χάθηκε σε μεγάλο βαθμό κάτω από την επίδραση εθνικών και διεθνών αθλητικών οργανισμών. Παρόλα αυτά, οι συγκεκριμένοι αγώνες έδωσαν το έναυσμα σε παγκόσμιο επίπεδο για το συσχέτισμό πλέον των αθλητικών διοργανώσεων με την προστασία του περιβάλλοντος.

1.2 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΤΛΑΝΤΑ, 1996.

Αναμφισβήτητα, το «πράσινο» πρότυπο των αγώνων του Λιλεχάμμερ ήταν δύσκολο να ακολουθηθεί από τους διοργανωτές των Αγώνων της Ατλάντα. Από τη στιγμή που ο περιβαλλοντικός πυλώνας και η Ολυμπιακή Ατζέντα 21 δεν είχαν επίσημα τεθεί υπό σκέψη μέχρι δύο χρόνια πριν τους αγώνες, η ACOG (Atlanta Committee of the Olympic Games) βρισκόταν ήδη στην τελική φάση ανάπτυξης της και δεν είχε καμία υποχρέωση να ακολουθήσει τον περιβαλλοντικό πυλώνα. Συνεπώς, υπήρξε ελάχιστη δέσμευση όσον αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος από πλευράς της ACOG. Πρέπει να σημειωθεί, πως η πληροφόρηση περί της δέσμευσης που είχε αναλάβει η Ατλάντα απέναντι στον περιβαλλοντικό πυλώνα ήταν ελάχιστη και γενικότερα, η βιβλιογραφία για τους συγκεκριμένους αγώνες είναι περιορισμένη.

Η διοργάνωση, λοιπόν, των Αγώνων επικεντρώθηκε στην προώθηση της εικόνας της Ατλάντα ως κέντρο διεθνούς επιχειρηματικού προορισμού, με αποτέλεσμα να μην εκπληρώνονται οι ανάγκες των πολιτών. Πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων, η Ατλάντα ενέκρινε έξι οδηγίες, οι οποίες καταδίκάζαν τους άστεγους σε «εγκληματίες»! Η πόλη, δηλαδή, πρόσφερε στους άστεγους ακόμη και δωρεάν εισιτήρια προκειμένου να φύγουν! Για πρώτη φορά, μάλιστα, στην ιστορία των Αγώνων η οργάνωση και ο σχεδιασμός βασίστηκε σε ιδιωτικές χορηγίες και όχι σε κυβερνητική χρηματοδότηση. Αυτό αυτομάτως σήμαινε, πως οι φορολογούμενοι αφενός δεν υποχρεούνταν να

πληρώσουν επιπλέον για τους Αγώνες, η κυβέρνηση αφετέρου δεν είχε λόγο στην έκβαση αρκετών θεμάτων που αφορούσαν στους Αγώνες.

Γεγονός παραμένει πως οι συγκεκριμένοι Αγώνες απέτυχαν σε πολλούς τομείς και κυρίως στον περιβαλλοντικό. Αν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα έπρεπε να εστιάσουν στην προώθηση της περιβαλλοντικής συνείδησης, απέδειξαν περίτρανα ότι το επιχειρηματικό ενδιαφέρον μπορεί να παραγκωνίσει τις ανάγκες των πολιτών. Συνεπώς, οι προσπάθειες του Δημάρχου Maynard Jackson να δημιουργήσει Ολυμπιακούς Αγώνες για όλους απέτυχαν, καθώς το επιχειρηματικό ενδιαφέρον παραγκώνισε τις επιδιώξεις των πολιτών.

1.3 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΝΑΓΚΑΝΟ, 1998.

Αν και τα βήματα που ακολουθήθηκαν στους Αγώνες του Ναγκάνο για την προώθηση και αποδοχή της οικολογίας δεν μπορούν να χαρακτηριστούν δραστικά με βάση τα σημερινά δεδομένα, ωστόσο ο τίτλος «Περιβαλλοντικοί Αγώνες» που δίνει ο Fujiyama Kenji σε άρθρο του στην Ιαπωνία το 1998 θεωρείται δικαιολογημένος, όταν τα επιτεύγματα της διοργάνωσης συγκρίνονται με τα τρομερά περιορισμένα επιτεύγματα των Αγώνων της Ατλάντα, στον τομέα πάντα του περιβάλλοντος. Παρόλο που οι πράσινοι στόχοι που προτάθηκαν από την ΔΟΕ δεν ήταν υποχρεωτικοί, η NAOC (Nagano's Olympic Organizing Committee) επεδίωξε και έλαβε αρκετές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες. Οι πρωτοβουλίες αυτές περιελάμβαναν τη μείωση των επιπέδων αμμωνίας στην ψύξη του είδους τραχέως ελκίθρου, την προστασία της βιοποικιλότητας με την παρακολούθηση των πτηνών και τη φύτευση δέντρων, καθώς και τη μείωση των απορριμμάτων μέσω της χρήσης εναλλακτικών υλικών, όπως στολές που κατασκευάζονται από ένα ημι-μόνιμο υλικό, το οποίο θα μπορούσε να λιώσει και να χρησιμοποιηθεί εκ νέου (Akio, 1998).

Η προώθηση από μέρους της NAOC της ευαισθητοποίησης των πολιτών στον τομέα του περιβάλλοντος βασίστηκε σε τρεις θεματικές ενότητες: στην προώθηση της συμμετοχής των παιδιών, στην υλοποίηση μιας γιορτής ειρήνης και φιλίας και στη συνύπαρξη με τη γενναιοδωρία και την ομορφιά της φύσης. (Hiromichi, 1998). Η τρίτη θεματική ενότητα είχε να κάνει αποκλειστικά με το περιβάλλον και απευθυνόταν απευθείας στο νεότερο πυλώνα της ΔΟΕ, δηλαδή το περιβάλλον και το συσχετισμό του με τους εκάστοτε αγώνες. Για την επίτευξη του σκοπού

αυτού, η ΝΑΟC προχώρησε στη δημιουργία Συμβουλίου Περιβαλλοντικής Προστασίας, προκειμένου να εξεταστεί κάθε τοποθεσία στην οποία θα διεξάγονταν αγώνες από την περιβαλλοντική πλευρά.

Μολονότι διεθνώς, έγιναν θετικά βήματα προς το σχεδιασμό πράσινων αγώνων, τα αποτελέσματα σε τοπικό επίπεδο ήταν απογοητευτικά, καθώς επρόκειτο για τη μεγαλύτερη οικολογική καταστροφή στην ιστορία της περιοχής. Οι πολίτες αναγκάστηκαν να πλήρωςουν ακριβά το νομοσχέδιο για έργα υποδομών που δεν εξυπηρετούσαν τις ανάγκες τους. Ωστόσο, η κυριότερη επίτευξη ήταν η υιοθέτηση οικολογικότερων τεχνολογιών και επειδή, μαζί με την Ολυμπιακή Ατζέντα 21 της ΔΟΕ, όντως τέθηκαν σοβαροί στόχοι, οι συγκεκριμένοι αγώνες έγιναν το θεμέλιο για την έμπνευση σχεδιασμού των Αγώνων στο Σίδνει.

1.4 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΣΙΔΝΕΙ, 2000.

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση κέρδιζε συνεχώς έδαφος σε διεθνές επίπεδο, και οι διοργανωτές των Αγώνων του Σίδνει εκμεταλλεύτηκαν την ευκαιρία για να θέσουν τις «πράσινες» ανησυχίες τους ως κεντρικό άξονα στην πρότασή τους. Οι προσπάθειες των διοργανωτών απέδωσαν, καθώς το Σίδνει κέρδισε τη φιλοξενία των Αγώνων το 2000. Αν και είναι δύσκολο να πει κανείς τι ρόλο έπαιξε το ενδιαφέρον των διοργανωτών προς το περιβάλλον, ώστε οι Αγώνες να φιλοξενηθούν τελικά στο Σίδνει, ο πρώην πρόεδρος της ΔΟΕ Samaranch δήλωσε πως «το Σίδνει κέρδισε εν μέρει λόγω της ευαισθησίας που επέδειξε στα περιβαλλοντικά θέματα» (Samaranch, όπως αναφέρεται στον Chernushenko, 1994). Ως μέρος της προσφοράς, η SOCOG (Sydney Organizing Committee for the Olympic Games) υποσχέθηκε να επικεντρωθεί σε πρωτοποριακά περιβαλλοντικά έργα, προσβλέποντας στη διεξαγωγή των πρώτων πράσινων Ολυμπιακών Αγώνων ως τακτική *branding* (Digby, 1996).

Η περιβαλλοντική στρατηγική της SOCOG περιελάμβανε πρωτοβουλίες, όπως το πρόγραμμα δενδροφύτευσης από πολίτες, η δημιουργία φιλικού προς το περιβάλλον Ολυμπιακού Χωριού σχεδιασμένου από την Greenpeace, το οποίο έγινε ουσιαστικά ο φάρος για το σχεδιασμό πράσινων

κτιρίων που περιελάμβανε τη χρήση πράσινης ενέργειας, και η έμφαση που δόθηκε στις μαζικές μεταφορές. Το πιο ευρέως, ίσως, γνωστό επίτευγμα του γενικότερου σχεδιασμού των Αγώνων ήταν η περιβαλλοντική αποκατάσταση των επιπέδων τοξικότητας στο Homebush Bay, την επίσημη περιοχή διεξαγωγής των Αγώνων. Μέρος αυτής της διαδικασίας, ήταν η δημιουργία Περιβαλλοντικής Επιτροπής που αποτελούνταν από ανεξάρτητους περιβαλλοντολόγους, εκπροσώπους των τοπικών επιχειρήσεων καθώς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Μέρος των εργασιών της Επιτροπής ήταν να προετοιμάσει τις κατευθυντήριες γραμμές για το σχεδιασμό και τη διαχείριση των Αγώνων. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονταν η χρήση των υπαρχόντων εγκαταστάσεων, όπου αυτό ήταν δυνατό, ο σχεδιασμός πράσινων κτιρίων, η χρήση μεταφορικών μέσων φιλικών προς το περιβάλλον, η προστασία του οικοσυστήματος και η εμπλοκή σε όλα τα ανωτέρω των πολιτών (Digby, 1996). Επιπλέον, η SOCOG ανέλαβε την πρωτοβουλία ελαχιστοποίησης των αποβλήτων μέσω της μείωσής τους, της ανακύκλωσης και της κομποστοποίησης.

Πρέπει να αναφερθεί, ότι η διαχείριση της ενέργειας στο Σίδναι ήταν σε γενικές γραμμές ικανοποιητική. Μοναδική απογοήτευση ήταν η αδυναμία μεγάλης διάρκειας παροχής πράσινης ενέργειας σε όλες τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις. Αποτυχημένη χαρακτηρίστηκε, επίσης, και η προσπάθεια να ακολουθηθούν οι οδηγίες της ίδιας της Επιτροπής όσον αφορά στον κλιματισμό και την ψύξη.

Παρόλο, λοιπόν, που ήταν αρκετοί εκείνοι που επέκριναν τη SOCOG για την αποτυχία της να αντιμετωπίσει πλήρως τις περιβαλλοντικές ανησυχίες των πολιτών, οι Αγώνες του Σίδναι ανέβασαν τον πήχη των απαιτήσεων όσον αφορά στους περιβαλλοντικούς στόχους που πρέπει να επιδιώκονται. Γεγονός παραμένει, πως μέσα από αυτούς τους αγώνες υπογραμμίστηκαν τα διεθνώς κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα και δημιουργήθηκε ένα περιβαλλοντικό σχέδιο δράσης που έθεσε νέα πρότυπα στον οικολογικό σχεδιασμό των κατασκευών, τη διαχείριση των αποβλήτων και τα προγράμματα ανακύκλωσης.

1.5 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΣΑΛΤ ΛΕΙΚ, 2002.

Παρόμοιοι με τον πράσινο ρόλο των Αγώνων του Σίδνεϊ ήταν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Σαλτ Λέικ, της περιοχής που επελέγη για να διεξαχθούν οι χειμερινοί αγώνες του 2000. Οι οργανωτές έσπευσαν από νωρίς να υποσχεθούν πως στο Σαλτ Λέικ θα διεξάγονταν οι πρώτοι πράσινοι χειμερινοί αγώνες, ενώ ο Diane Conrad Gleason, πρόεδρος της SLOC (Salt Lake Organizing Committee) δήλωνε, ότι οι πράξεις της Επιτροπής θα συνέβαλαν στη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην περιοχή.

Η SLOC ξεκίνησε με ένα πολλά υποσχόμενο πρόγραμμα, το οποίο περιελάμβανε 6 εκατομμύρια δολάρια για τα θέματα που θα προέκυπταν και αφορούσαν στο περιβάλλον. Ωστόσο, με το πέρασμα του χρόνου, τα διαθέσιμα χρήματα μειώθηκαν και η αφοσίωση στην ιδέα των πράσινων αγώνων παρουσίασε αισθητή κάμψη. Ενδεικτικό της οπισθοχώρισης των οργανωτών είναι το γεγονός, πως μέχρι το Φεβρουάριο του 1999 ο προϋπολογισμός που αφορούσε στα περιβαλλοντικά θέματα μειώθηκε στο 1,5 εκατομμύριο δολάρια, δηλαδή στο ένα δέκατο του 1% του ολικού προϋπολογισμού των Αγώνων! (Lee, 2001). Αν και οι δύο κύριοι περιβαλλοντικοί στόχοι ήταν η ελαχιστοποίηση των εκπομπών και η μείωση των αποβλήτων, τα περισσότερα κονδύλια κατέληξαν τελικά σε εκπαιδευτικά προγράμματα, «πράσινα» σεμινάρια με θέμα τον τουρισμό και μία διεθνή εκστρατεία δενδροφύτευσης.

Παρόλο που τα βήματα που ακολουθήθηκαν στους Αγώνες του Σαλτ Λέικ δε βελτίωσαν ιδιαίτερα τις υπάρχουσες περιβαλλοντικές συνθήκες, κατάφεραν ωστόσο να περιορίσουν κάποιες πιθανώς αρνητικές επιπτώσεις. Η SLOC υποστήριξε, ότι οι αγώνες ελάχιστα επηρέασαν τον περιβαλλοντικό τομέα, καθώς οι περισσότερες εγκαταστάσεις που απαιτούνταν για τους αγώνες προυπήρχαν. Αν και η χρήση των υπαρχόντων εγκαταστάσεων ήταν θετική, δυστυχώς μόνο τρεις νέες εγκαταστάσεις κατάφεραν να εκμεταλλευτούν τις περιβαλλοντικές οδηγίες της SLOC, όπως η ενεργειακή απόδοση και η χρήση συσκευών χαμηλής ροής νερού. Επιπλέον, επειδή οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις ήταν απλωμένες στην περιοχή, ήταν δύσκολη η προσφορά επαρκών εναλλακτικών μεταφορών.

Αν και η Επιτροπή κατάφερε να φέρει σε πέρας κάποιους αρκετά σημαντικούς στόχους που είχαν τεθεί με την ανάληψη των Αγώνων, όπως λόγω χάρη η δενδροφύτευση, η ανακύκλωση και η κομποστοποίηση, τα περισσότερα σχέδιά της απέτυχαν να ενταχθούν στη γενικότερη εικόνα των επιθυμητών πράσινων αγώνων. Στο τέλος, αρκετοί ήταν οι περιβαλλοντικοί παρατηρητές που δυσανασχήτησαν με την έλλειψη δέσμευσης από πλευράς SLOC στον περιβαλλοντικό πυλώνα, ιδιαίτερα μετά τις πολλά υποσχόμενα δυνατότητες που τέθηκαν στους Αγώνες του Σίδνεϊ.

1.6 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ, 2004.

Τόσο η αρνητική όσο και η θετική κληρονομιά των Αγώνων του Σαλτ Λέικ ενέπνευσαν την ATHOC (Athens Organising Committee) να υποσχεθεί τη διεξαγωγή των πιο πράσινων αγώνων μέχρι στιγμής (Davis, 2004). Η Επιτροπή υποστήριξε, ότι είναι πλήρως ευαισθητοποιημένη με τα θέματα που αφορούν στο περιβάλλον, και πως θα ακολουθηθούν πιστά όλες οι αυστηρές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης. Ωστόσο, τα αποτελέσματα των αγώνων ήταν απογοητευτικά σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και η Επιτροπή των αγώνων απέτυχε να τηρήσει τις υποσχέσεις που αφορούσαν στην προστασία του περιβάλλοντος κατά τη διεξαγωγή των αγώνων. Πρέπει πάντως να σημειωθεί, ότι κάποιες επιτυχίες στον τομέα του περιβαλλοντικού πυλώνα υπήρξαν, και ιδιαίτερα στο σύστημα των μέσων μαζικής μεταφοράς και στις πρακτικές ανακύκλωσης.

Παρόλη την κριτική η αρμόδια Επιτροπή των αγώνων υποστήριξε, ότι έκανε ό,τι ήταν δυνατό προκειμένου για τη διεξαγωγή πράσινων αγώνων. Αξίζει να σημειωθεί, πως το 2001 η ATHOC υποσχέθηκε ότι θα είναι η πρώτη Ολυμπιάδα στην ιστορία που θα χρησιμοποιεί 100% πράσινη ενέργεια. Ο Γιώργος Καζαντόπουλος, πρόεδρος των περιβαλλοντικών θεμάτων του Αθήνα 2004, δήλωσε ότι 'σίγουρα τα πράγματα θα μπορούσαν να γίνουν με καλύτερο τρόπο, ωστόσο είμαστε περήφανοι που έχει γίνει η αρχή.' Ο Νίκος Χαραλαμπίδης, διευθυντής της GreenPeace στην Ελλάδα, υποστήριξε πως (όπως αναφέρεται στο Llanos, 2004) «η Αθήνα έκανε αρκετά βήματα πίσω όσον αφορά στα περιβαλλοντικά θέματα». Μέρος της ευθύνης φέρει βέβαια και η ΔΟΕ, που

δεν επέβαλε αυστηρότερα μέτρα στις περιβαλλοντικές τακτικές που ακολουθούνται στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ενώ, λοιπόν, η δέσμευση της Επιτροπής των Αγώνων στα θέματα του περιβάλλοντος ήταν έκδηλη στο αρχικό στάδιο σχεδιασμού, στην πορεία της προετοιμασίας υπερκεράστηκε από το άγχος της κατασκευής Ολυμπιακών υποδομών, αναιρώντας μεγάλο μέρος της προόδου που είχε γίνει στο Σίδνει.

1.7 ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΠΕΚΙΝΟ, 2008.

Έχοντας ως οδηγό την Ατζέντα 21 του Συνεδρίου των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992, η κινεζική κυβέρνηση δημιούργησε τη δική της Ατζέντα 21, προκειμένου να καθοδηγήσει τη χώρα στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξή της. Αυτό ήταν το έναυσμα για την εμφάνιση της αειφόρου ανάπτυξης στη χώρα. Κατά τη διάρκεια επιλογής της χώρας που θα φιλοξενούσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2008, η Κίνα παρουσιάστηκε σαν η χώρα που θα βοηθούσε στην εκπλήρωση των στόχων της UNEP και της ΔΟΕ (Haugen, 2003). Επιπλέον, η Κίνα επεδίωκε την ανάληψη των αγώνων ως αφορμή για τη βελτίωση των περιβαλλοντικών συνθηκών της χώρας. Μετά την εκλογή του Πεκίνου ως χώρα υποδοχής, και συγκεκριμένα στις 18 Νοεμβρίου 2005 (UNEP 2005), υπογράφηκε συμφωνία με την UNEP η οποία επισημοποιούσε τη δέσμευση του Πεκίνου για διεξαγωγή Πράσινων Αγώνων. Βασικοί στόχοι ήταν η οικοδόμηση μιας οικολογικά ισορροπημένης πόλης και η δημιουργία ευχάριστου περιβάλλοντος για τους Αγώνες του 2008.

Για την προάσπιση των Πράσινων Ολυμπιακών Αγώνων που η κινεζική κυβέρνηση υποσχέθηκε, δόθηκε προτεραιότητα στην περιβαλλοντική προστασία μέσα από τη χωροταξία, το σχεδιασμό και την κατασκευή των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων. Ως ενδείξεις της βελτίωσης των περιβαλλοντικών συνθηκών χρησιμοποιήθηκαν η ποιότητα του αέρα, το υδάτινο περιβάλλον, η συζήτηση περί οικολογικών κατασκευών, η εργοστασιακή ρύπανση και η διαχείριση των στερεών αποβλήτων (Chan, Koenig. κ.λ., 2006). Όπως αναφέρεται σε συνέντευξη που παραχώρησε ο Ισίδωρος Κούβελος: *«Πάμε να αντιμετωπίσουμε κάτι τελείως διαφορετικό απ' ότι στην Ατλάντα αλλά και το*

Σίδνεϊ. Οι συνθήκες που θα συναντήσουν οι αθλητές αλλά και όλοι εμείς που θα ταξιδέψουμε στο Πεκίνο, θα είναι πρωτόγνωρες. Ελπίζω, ότι από σήμερα που κλείνουν τα εργοστάσια τα οποία βρίσκονται στο Πεκίνο, αλλά και με την απαγόρευση της κυκλοφορίας, θα μειωθούν και τα προβλήματα» (www.hjf.gr/ar578/). Η BOCOG (Beijing Organizing Committee for the Olympic Games) δήλωνε, πως συνεχής στόχος των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνο είναι η εκλαίκευση της αντίληψης, ότι το περιβάλλον είναι ο τρίτος πυλώνας του Ολυμπισμού και ότι ο αθλητισμός μπορεί να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη στην μετάδοση της ενημέρωσης όσον αφορά στην αειφόρο ανάπτυξη σε τοπικό και εθνικό επίπεδο. Περαιτέρω, η BOCOG προσπάθησε να παρουσιαστεί ως ο περιβαλλοντικός ηγέτης της Κίνας (Haugen, 2003).

Παρά τη λογοκρισία που κυριαρχούσε κατά τη διάρκεια των Αγώνων και την προσπάθεια αποκλεισμού των διεθνών ΜΜΕ, το Πεκίνο παρέδωσε τη σκυτάλη στο Λονδίνο (2012) με θετικές, γενικά, κριτικές και αισιοδοξία για τη διεξαγωγή των πρώτων ουσιαστικά πράσινων αγώνων το 2012.

2. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.

Είναι σαφές, πως η εκάστοτε διοργανώτρια χώρα αθλητικών αγώνων που χαρακτηρίζονται ως μεγάλες διοργανώσεις, έχει να επιλέξει ανάμεσα στην εφαρμογή νομοθετημάτων της διεθνούς κοινότητας που έχουν ισχύσει σε προηγούμενες διοργανώσεις και σε νομολογία που ισχύει σε εθνικό επίπεδο, αλλά σίγουρα είναι δυνατό να συμβάλλει στην καλύτερη διεξαγωγή των αγώνων. Γεγονός είναι, επίσης, ότι δεν υπάρχει ακριβές νομοθετικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή «πράσινων» αγώνων σε διεθνές επίπεδο, το οποίο να εφαρμόζεται σε μεγάλα αθλητικά γεγονότα ανεξαρτήτου της χώρας που τα φιλοξενούν, καθώς η περιβαλλοντική κίνηση σε συνάρτηση με τον αθλητισμό αντιμετωπιζόταν έως πρόσφατα ως ελιτίστικη πρακτική. Οι βασικές οδοί που ακολουθούνται, στηρίζονται σε Οδηγίες και νομοθετήματα της διεθνούς κοινότητας, τα οποία έχουν θεσπιστεί

κυρίως από όργανα αρμόδια για την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη και μπορούν, σε κάθε περίπτωση, να έχουν εφαρμογή στις περιπτώσεις αθλητικών διοργανώσεων.

2.1 ΣΥΝΟΔΟΣ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ, 1992.

Όπως πρόσφατα αναφέρει ο Loland (1996), «εάν οι αρχές του αθλητισμού κινούνται μέσα σε ένα σταθερό πλαίσιο, μπορούν να διαδραματίσουν σπουδαιότατο ρόλο στην περιβαλλοντική κίνηση, καθώς η διεξαγωγή αθλημάτων σε φυσικό περιβάλλον προσφέρει την ευκαιρία στους αθλητές να εκτιμήσουν την άρρηκτη σχέση του είναι τους με το περιβάλλον». Ο Samaranch πρέσβευε, πως η Ολυμπιακή Κίνηση έπρεπε να συμπορευτεί με την Περιβαλλοντική Κίνηση. Λίγο μετά την αναγνώριση του περιβάλλοντος ως τον τρίτο πυλώνα του Ολυμπισμού, η ΔΟΕ τροποποίησε το Ολυμπιακό Διάγραμμα, προσθέτοντας ένα σύνολο γραπτών πρωτοβουλιών που εστίαζαν στην περιβαλλοντική επιστασία στις διαδικασίες φιλοξενίας αθλητικών αγώνων.

Η πρώτη από τις ανωτέρω πρωτοβουλίες αναφέρθηκε στη Σύνοδο του Ρίο ντε Τζανέιρο (Βραζιλία) το 1992. Κατά τη διάρκεια της Συνόδου, η ΔΟΕ ζήτησε την υπογραφή από όλες τις ΔΟΑ (Διεθνείς Ομοσπονδίες Αθλητισμού) και τις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές του λεγόμενου “Earth Pledge” (‘υπόσχεση στη γη’), προκειμένου να διασφαλίσει τη θετική αντιμετώπιση της προστασίας του περιβάλλοντος ως επίσημης πρακτικής όλων των πτυχών της Ολυμπιακής Κίνησης. Η έννοια της αειφορίας του αθλητισμού έχει συμπεριληφθεί στο Άρθρο 10 του European Sports Charter (Recommendation No R [92] 13 of the Committee of Ministers) του 1992. Το συγκεκριμένο άρθρο επικεντρώνεται στην ευθύνη όλων, όσοι συμμετέχουν στον αθλητισμό, να προστατεύουν το περιβάλλον και επιπλέον προωθεί το μοντέλο του φιλικού προς το περιβάλλον αθλητισμού.

Η σύμβαση για τη βιοποικιλότητα υπεγράφη από την Κοινότητα και τα κράτη μέλη κατά τη συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη που διεξήχθη στο Ρίο ντε Τζανέιρο από τις 3 έως τις 14 Ιουνίου 1992 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται σημαντική συρρίκνωση της βιοποικιλότητας λόγω των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων (ρύπανση, αποψίλωση κ.τ.λ.). Σύμφωνα με εκτίμηση της UNEP, έως και το 24% των ειδών ορισμένων κατηγοριών, όπως οι πεταλούδες, τα πτηνά και τα θηλαστικά, έχουν πλέον εκλείψει από την επικράτεια ορισμένων χωρών της Ευρώπης (www.europana.eu). Η κατάσταση κρίνεται άκρως ανησυχητική. Είναι γεγονός, ότι η κατάλληλη βιοποικιλότητα περιορίζει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις ορισμένων γεγονότων, όπως της κλιματικής μεταβολής και των παρασιτικών εισβολών. Η διατήρηση και η αειφόρος χρήση της βιοποικιλότητας είναι καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης παράλληλα με τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας όσον αφορά την ένδεια, την υγεία και το περιβάλλον (www.europana.eu).

Το 2002 στην παγκόσμια διάσκεψη για την αειφόρο ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ, οι επικεφαλές κρατών και κυβερνήσεων ολόκληρου του κόσμου συμφώνησαν, ότι ήταν απαραίτητο να μειωθούν οι ρυθμοί απώλειας της βιοποικιλότητας ουσιαστικά έως το 2010. Το 2001, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Göteborg ενέκρινε ως στόχο, ότι θα πρέπει να σταματήσει η απώλεια της βιοποικιλότητας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2010 και θεώρησε τα κράτη υπεύθυνα για τη διατήρηση της βιοποικιλότητάς τους και για την αειφόρο χρήση των βιολογικών πόρων τους.

Σκοπός της CDB (Convention on Biological Diversity) είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η αειφόρος χρήση των συστατικών της και ο ορθός και ισότιμος καταμερισμός των ωφελειών που απορρέουν από την εκμετάλλευση των γενετικών πόρων, κυρίως χάρη στην επαρκή πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και την απαραίτητη μεταφορά των κατάλληλων τεχνολογιών, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα επί των ως άνω πόρων και τεχνολογιών, και με τη βοήθεια των ενδεδειγμένων χρηματοδοτήσεων (www.europana.eu).

Υπό την επιφύλαξη των δικαιωμάτων των άλλων κρατών, και εφόσον δεν προβλέπεται διαφορετικά στην παρούσα σύμβαση, οι διατάξεις ισχύουν για κάθε συμβαλλόμενο μέρος σχετικά με:

- τα συστατικά της βιοποικιλότητας σε περιοχές εντός των ορίων της εθνικής δικαιοδοσίας του, και

- τις διαδικασίες και δραστηριότητες που, ανεξάρτητα από τον τόπο εκδήλωσης των συνεπειών τους, εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του ή τον έλεγχο του, εντός ή εκτός των ορίων της εθνικής δικαιοδοσίας του.

Κάθε συμβαλλόμενο μέρος συνεργάζεται, στο μέτρο του δυνατού, με άλλα συμβαλλόμενα μέρη, άμεσα ή, ενδεχομένως, μέσω των αρμοδίων διεθνών οργανισμών, σε τομείς πέρα από την εθνική δικαιοδοσία του και για θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, με στόχο τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας.

Κάθε συμβαλλόμενο μέρος βάσει των δυνατοτήτων του και εφόσον του το επιτρέπουν οι περιστάσεις,

- αναπτύσσει εθνικές στρατηγικές, σχέδια ή προγράμματα για τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας ή προσαρμόζει για το σκοπό αυτό υπάρχουσες στρατηγικές, σχέδια ή προγράμματα, και
- ενσωματώνει, στο μέτρο του δυνατού, τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας στα αντίστοιχα τομεακά ή διατομεακά σχέδια, προγράμματα και πολιτικές.

Κάθε συμβαλλόμενο μέρος στο μέτρο του δυνατού:

- εντοπίζει τα συστατικά στοιχεία της βιοποικιλότητας που είναι σημαντικά για τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της
- παρακολουθεί με δειγματοληψίες και άλλες τεχνικές, τα συστατικά στοιχεία της βιοποικιλότητας που έχει εντοπίσει, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή σε εκείνα που απαιτούν άμεσα μέτρα διατήρησης και σε εκείνα που προσφέρουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες αειφόρου χρήσης,
- εντοπίζει τις διαδικασίες και τις κατηγορίες δραστηριοτήτων οι οποίες έχουν ή ενδέχεται να έχουν ανεπιθύμητες επιπτώσεις για τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας, και ελέγχει τα αποτελέσματά τους με δειγματοληψίες και άλλες τεχνικές, και

- λαμβάνει και καταχωρεί, με οποιοδήποτε μηχανισμό, πληροφοριακά στοιχεία που απορρέουν από δραστηριότητες εντοπισμού και παρακολούθησης δυνάμει των ανωτέρω στοιχείων α), β) και γ).

Κάθε συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει, στο μέτρο του δυνατού και του ενδεδειγμένου, τα δέοντα από οικονομική και κοινωνική άποψη μέτρα για τη δημιουργία κινήτρων με στόχο τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση συστατικών της βιοποικιλότητας.

Η σύμβαση προβλέπει:

- την εκπόνηση και τη δρομολόγηση προγραμμάτων επιστημονικής και τεχνικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης για τον εντοπισμό, τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας και των συστατικών της, και τη στήριξη της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης για τις ειδικές ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών,
- την ενθάρρυνση της έρευνας που συμβάλλει στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την εξασφάλιση της αειφόρου χρήσης της, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες,
- την προαγωγή της συνεργασίας και την αξιοποίηση της επιστημονικής προόδου που σημειώνεται στην έρευνα της βιοποικιλότητας, για την ανάπτυξη μεθόδων διατήρησης και αειφόρου χρήσης των βιολογικών πόρων.

Η Κοινότητα οφείλει να προάγει την εκπαίδευση και να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση του κοινού, προβάλλοντας τη σημασία της βιοποικιλότητας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και συμπεριλαμβάνοντας τα θέματα αυτά στα εκπαιδευτικά προγράμματα. Τα συμβαλλόμενα μέρη οφείλουν να διευκολύνουν την ανταλλαγή πληροφοριών που προέρχονται από κάθε ελεύθερα προσβάσιμη πηγή, σχετικά με τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές ανάγκες των αναπτυσσόμενων (www.europa.eu).

Από το ευρύτερο κείμενο της Σύμβασης συλλήβδην, υπογραμμίζεται ουσιαστικά η σημασία διατήρησης και προάσπισης της βιοποικιλότητας από κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Η σύνδεση του γενικότερου πλαισίου της Σύμβασης με τη διεξαγωγή μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων είναι

προφανής, αν αναλογιστεί κανείς της επιπτώσεις που έχει στο περιβάλλον η υλοποίηση των τεράστιων έργων υποδομής που πραγματοποιείται σε κάθε χώρα υποδοχής.

2.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ, 1993.

Χαρακτηριστικές, επίσης, είναι οι Περιβαλλοντικές Οδηγίες, οι οποίες ανακοινώθηκαν διεθνώς στο Μόντε Κάρλο το Σεπτέμβριο του 1993 και υποστηρίχθηκαν από το τότε διευθυντικό στέλεχος της Greenpeace, Paul Gilding. Οι Οδηγίες αυτές εκφράζουν συλλήβδην τη δέσμευση στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και την επιθυμία εισχώρησης της περιβαλλοντικής σκέψης σε όλες τις πτυχές του σχεδιασμού των Αγώνων. Λαμβάνονται υπόψη η σωστή διαχείριση ενέργειας και υδάτων, η διατήτηση καθαρής ατμόσφαιρας και εδάφους, η διαχείριση στερεών αποβλήτων και ο έλεγχος του θορύβου. Οι Οδηγίες αυτές, συγκεκριμενοποιούν περαιτέρω την περιβαλλοντική μελέτη, κατασκευή και τροφοσία των συστημάτων που ανταποκρίνονται στις περιβαλλοντικές προδιαγραφές (<http://search2.austlii.edu.au>).

2.3 ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΝΟΤΗΤΑΣ, ΠΑΡΙΣΙ 1994.

Η δέσμευση της ΔΟΕ απέναντι στο περιβάλλον συνέχισε να τροφοδοτείται καθ'όλη τη διάρκεια του 1994. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, το Συνέδριο Ενότητας που έλαβε χώρα στο Παρίσι, αφιέρωσε μία από τις τέσσερις ημέρες συνεδρίας του στη συνάρτηση περιβάλλοντος και αθλητισμού. Πέντε ήταν τα συμπεράσματα που αναδείχθηκαν, και όλα ενδεικτικά της τάσης, πλέον, οι αθλητικές διοργανώσεις να διεξάγονται με τρόπους φιλικούς προς το περιβάλλον:

- η προστασία του περιβάλλοντος να συμπεριλαμβάνεται ευκρινώς ανάμεσα στις αρχές του Ολυμπιακού Διαγράμματος,
- οι ανησυχίες της Ολυμπιακής Κίνησης που αφορούν στο περιβάλλον θα πρέπει να εκτείνονται πέραν των εορτασμών των Ολυμπιακών Αγώνων,
- η ΔΟΕ σε συνεργασία με περιβαλλοντικούς οργανισμούς θα πρέπει να υιοθετήσουν τακτικές επιμόρφωσης τόσο της νεολαίας όσο και της αθλητικής κοινότητας σε περιβαλλοντικά θέματα,
- η διεξαγωγή των αθλημάτων θα πρέπει να γίνεται με 'πράσινο' τρόπο, δηλαδή φιλικό προς το περιβάλλον, και τέλος
- ο τομέας του περιβάλλοντος πρέπει να αντιμετωπίζεται ως βασικό κριτήριο επιλογής των διοργανωτριών χωρών (Olympic Review, 1994).

2.4 ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ UNEP ΚΑΙ ΔΟΕ, 1994.

Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί το Σύμφωνο Συνεργασίας που υπογράφηκε μεταξύ της UNEP και της ΔΟΕ το 1994. Από τότε οι δύο οργανισμοί εργάζονται μαζί για την προώθηση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής σκέψης στα δρώμενα της Ολυμπιακής Κίνησης (Guidance document on the implementation of EMAS in sporting events).

2.5 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ, ΛΩΖΑΝΝΗ ΕΛΒΕΤΙΑΣ 1995.

Καθοριστικής σημασίας υπήρξε και το πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο για τον Αθλητισμό και το Περιβάλλον, που έλαβε χώρα στη Λωζάννη της Ελβετίας το 1995. Στο Συνέδριο έλαβαν μέρος μέλη της Ολυμπιακής Κίνησης, στελέχη κυβερνήσεων, τα Ηνωμένα Έθνη, ερευνητικά κέντρα και ομάδες

πανεπιστημίων. Μετά από τέσσερις μέρες συζητήσεων για θέματα που αφορούσαν στο ρόλο που διαδραματίζει ο αθλητισμός στην προστασία του περιβάλλοντος, αποφασίστηκε η ίδρυση επιτροπής για τον αθλητισμό και το περιβάλλον, η οποία και υλοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 1995 με την IOC Sport and Environment Commission (SEC), η οποία έθεσε αρχές και πρότεινε πρακτικές σχετικές με τον αθλητισμό και την προστασία του περιβάλλοντος (Mascagni, 1995). Χαρακτηριστικό παράδειγμα της εφαρμογής των Περιβαλλοντικών Οδηγιών υπήρξε το Ολυμπιακό Χωριό των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϊ, το οποίο ήταν το μεγαλύτερο ηλικιακά τροφοδοτούμενο προάστιο παγκοσμίως!

2.6 RECOMMENDATION Rec(2000)17 ON THE CODE OF SUSTAINABILITY IN SPORT.

Στο Ψήφισμα Rec(2000)17 (*of the Committee of Ministers to member states on the Code of sustainability in sport: a partnership between sport and the environment*, βλ. παράρτημα 1) προστέθηκε σε παράρτημα ο Κώδικας για την αειφορία του αθλητισμού (*Code for sustainability in sport: a partnership between sport and the environment*). Σκοπός του συγκεκριμένου Κώδικα είναι ο ορισμός οδηγιών για την επιτυχή συνεργασία αθλητισμού και περιβάλλοντος και η υπόδειξη, συλλήβδην, ρεαλιστικών τρόπων για τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος. Το κομμάτι αυτό περιλαμβάνει την χάραξη εθνικής πολιτικής των χωρών, η οποία θα διασφαλίζει την αειφορία του αθλητισμού σε όλες τις περιοχές, όπου ο Κώδικας έχει ισχύ.

2.7 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ EC No 761/2001.

Το 2001, η ΕΕ εξέδωσε έναν κανονισμό (*EC No 761/2001 Of The European Parliament Of The Council of 19 March 2001*, βλ. Παράρτημα 2) , βάσει του οποίου επιτρέπεται τόσο σε δημόσιους

όσο και σε ιδιωτικούς οργανισμούς να εφαρμόσουν το σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS). Το EMAS αποτελεί ένα εθελοντικό, σημαίνουσα σπουδαιότητας, εργαλείο που δίνει αναγνώριση στις οργανώσεις που βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις σε διαρκή βάση. Περισσότερες από είκοσι οργανώσεις έχουν καταχωρηθεί στο πλαίσιο του EMAS για τις αθλητικές δραστηριότητες (<http://ec.europa.eu>).

2.8 ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ COMMISSION, 4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1996.

Επειδή τα επίπεδα θορύβου αυξάνονται κατακόρυφα κατά την περίοδο διεξαγωγής μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, αναφέρεται ενδεικτικά το Πέμπτο Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα Δράσης (Fifth Environmental Action Programme, 1993), που συμπεριέλαβε στους στόχους του το πρόγραμμα μείωσης θορύβου μέχρι το έτος 2000. Στην έννοια του θορύβου περιλαμβάνεται κάθε ανεπιθύμητος θόρυβος, δυσάρεστος ή απρόσμενος. Είναι τόση η αύξηση τέτοιων κατηγοριών θορύβων στα αστικά κέντρα, που το ζήτημα έχει δικαιολογημένα προκαλέσει την ανησυχία των πολιτών. Βάσει στατιστικών, το 20% των κατοίκων της Δυτικής Ευρώπης (δηλαδή περίπου 80 εκατομμύρια) υποφέρει από επίπεδα θορύβου, τα οποία θεωρούνται από ειδικούς ανεπιτρέπτα. Αυτό το είδος θορύβων προκαλείται από κυκλοφοριακές, βιομηχανικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Όταν το συγκεκριμένο Πρόγραμμα αναθεωρήθηκε το 1995, η Commission ανακοίνωσε την εισαγωγή ενός προγράμματος μείωσης του θορύβου, το πρώτο στάδιο του οποίου ήταν η Πράσινη Βίβλος. Για πρώτη φορά, η Πράσινη Βίβλος αντιμετωπίζει τις εκπομπές θορύβου ως περιβαλλοντικό θέμα. Η Commission χαράσσει δύο γραμμές δράσης κατά του θορύβου. Αρχικά στοχεύει στην καθιέρωση μίας γενικής πολιτικής με τη θεσμοθέτηση κοινού δείκτη έκθεσης θορύβου των χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και τη βελτίωση της συνοχής των ερευνητικών προγραμμάτων για το θόρυβο. Σε δεύτερο στάδιο στοχεύει στη μείωση των εκπομπών από την πηγή τους με την απευθείας ανάληψη δράσης στους δρόμους για τη μείωση του θορύβου που προκαλείται

από τα μέσα μεταφοράς (αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες, κλπ), τα τρένα και τα αεροσκάφη. Επιθυμώντας να προχωρήσει το θέμα, η Commission προτείνει, τέλος, την απλούστευση της νομοθεσίας που αφορά στα όρια εκπομπών των ανωτέρω μέσων μεταφοράς (www.europa.eu).

2.9 ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ 21ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2005, ΜΕ ΤΙΤΛΟ: «ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ».

Η στρατηγική αυτή καθορίζει τις κατευθύνσεις της δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την επόμενη 25ετία, με στόχο την αποδοτικότερη και πλέον αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους.

Στόχος της στρατηγικής είναι ο περιορισμός των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που έχει η χρήση των φυσικών πόρων (εξάντληση των πόρων και ρύπανση), τηρουμένων, εκ παραλλήλου, των στόχων που ορίστηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση. Εμπλέκονται εν προκειμένω όλοι οι τομείς οι οποίοι καταναλώνουν πόρους, με στόχο τη βελτίωση της αποδοτικότητας των πόρων, τον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους και την υποκατάσταση των εξαιρετικά ρυπογόνων πόρων με εναλλακτικές λύσεις (www.europa.eu).

Η χρήση των πόρων έχει αποτελέσει θέμα συζητήσεων στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής περιβάλλοντος κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια. Λόγω των πρώτων πετρελαϊκών κρίσεων στη δεκαετία του 1970 κατέστη αντικείμενο μείζονος προβληματισμού η σπανιότητα των πόρων και τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, το πρόβλημα της σπανιότητας αποδείχθηκε λιγότερο σοβαρό για το περιβάλλον από όσο είχε αρχικά υποτεθεί. Τα ορυκτά καύσιμα δεν εξαντλήθηκαν και η αγορά, μέσω του μηχανισμού της διαμόρφωσης των τιμών, κατόρθωσε να ρυθμίσει τα θέματα σπανιότητας. Η χρήση πολλών μετάλλων και ορυκτών μειώθηκε λόγω τεχνολογικών αλλαγών και όχι εξαιτίας του περιορισμού των αποθεμάτων.

Εξακολουθεί, λοιπόν, να αποτελεί πρόβλημα η καταστροφή των φυσικών πόρων. Αρχικά οι περιβαλλοντικές πολιτικές εστιάζονταν στα εμφανή προβλήματα από τις εκπομπές και τα απόβλητα – μειώνοντας τη ρύπανση από τις “σημειακές πηγές” όπως τα εργοστάσια και οι θερμοηλεκτρικοί σταθμοί. Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν προς την κατεύθυνση αυτή στέφθηκαν από επιτυχία, καθώς ένα μεγαλύτερο ποσοστό αποβλήτων υποβάλλεται σε ανακύκλωση και μικρότερες ποσότητες καταλήγουν στους χώρους υγειονομικής ταφής. Από την ανάλυση των κατηγοριών υλικών και αποβλήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεριλαμβανομένων των εισαγωγών και των εξαγωγών, προκύπτει ότι κατά τα τελευταία 20 χρόνια, η συνολική κατανάλωση ανά κάτοικο παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητη στην ΕΕ και ανέρχεται σε 16 τόνους ετησίως, ενώ η αντίστοιχη οικονομική ανάπτυξη κατά την ίδια περίοδο ανήλθε σε 50%. Αυτό σημαίνει, ότι η Ευρώπη έχει ουσιαστικά βελτιώσει τις επιδόσεις της στον τομέα της αποτελεσματικής αξιοποίησης των υλικών. Παρά τις προαναφερόμενες βελτιώσεις, συχνά η αύξηση της παραγωγής υπερκέρασε όλα τα συνολικά οφέλη από τις βελτιώσεις όσον αφορά στο περιβάλλον ή την αποτελεσματική χρήση των πόρων και οι ασκούμενες πολιτικές αποδείχθηκε ότι δεν επαρκούσαν για να αναστραφούν βασικές μη βιώσιμες τάσεις τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκόσμια (www.europa.eu).

Βέβαιο είναι, πάντως, πως δειν είναι δυνατό να γίνεται λόγος για «πράσινη πολιτική και στρατηγική» αν δε λαμβάνεται υπόψη σοβαρά η προστασία των φυσικών πόρων και η εξοικονόμηση ενέργειας.

2.10 ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ 21ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2005, ΜΕ ΤΙΤΛΟ: «ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΜΠΡΟΣΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ – ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ.

Η εν λόγω στρατηγική χαράσσει τις κατευθύνσεις της δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και περιγράφει τα μέτρα που θα επέτρεπαν τη βελτιωμένη διαχείριση των αποβλήτων. Στόχος της

στρατηγικής είναι να μειωθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις των αποβλήτων καθ' όλο τον κύκλο ζωής τους, από την παραγωγή μέχρι την τελική διάθεση τους, μέσω της ανακύκλωσης. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει να αντιμετωπίζεται κάθε είδος αποβλήτων όχι μόνο ως πηγή ρύπανσης που επιβάλλεται να μειωθεί, αλλά και ως ενδεχόμενος πόρος που προσφέρεται για εκμετάλλευση.

Οι στόχοι της κοινοτικής νομοθεσίας πριν από την έγκριση της παρούσας στρατηγικής εξακολουθούν να ισχύουν. Πρόκειται για τον περιορισμό των αποβλήτων, τη προαγωγή της επαναχρησιμοποίησής τους, την ανακύκλωση και την αξιοποίησή τους. Οι εν λόγω στόχοι εντάσσονται στην προσέγγιση που βασίζεται στην αξιολόγηση του περιβαλλοντικού αντικτύπου και τον κύκλο ζωής των πόρων.

Η συγκεκριμένη στρατηγική προβλέπει τον περιορισμό της παραγωγής αποβλήτων, δίχως εντούτοις να καθορίζει συνολικό ποσοτικό στόχο, δεδομένου ότι θεωρείται ότι ανάλογοι στόχοι δεν συνεπάγονται απαραίτητα βελτίωση του περιβάλλοντος. Όντως, ορισμένες τεχνικές μείωσης των όγκου των αποβλήτων αποδεικνύονται πιο ρυπογόνες από άλλες, μολονότι επιτρέπουν τη μεγαλύτερη μείωση του όγκου των αποβλήτων. Όσον αφορά στην πρόληψη της παραγωγής των αποβλήτων, το κείμενο αναφέρεται πρωτίστως στη μείωση του περιβαλλοντικού αντικτύπου των αποβλήτων και των προϊόντων που πρόκειται να καταστούν απόβλητα. Για να είναι αποτελεσματική, η προαναφερόμενη μείωση του αντικτύπου, πρέπει να αφορά όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των πόρων. Η εφαρμογή των ήδη διαθέσιμων μέσων βάσει του κείμενου κοινοτικού νομοθετικού πλαισίου, όπως η διάδοση των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών ή ο οικολογικός σχεδιασμός των προϊόντων αποτελεί, κατά συνέπεια, σημαντικό παράγοντα τελικής επιτυχίας (www.europa.eu).

2.11 ΟΔΗΓΙΑ 2008/50/ΕΚ.

Με την Οδηγία 2008/50/ΕΚ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2008 για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη, θεσπίζεται σειρά μέτρων που έχει ως στόχο:

- τον προσδιορισμό και καθορισμό των στόχων για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, ώστε να μειώνονται οι επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον,
- την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα στα κράτη μέλη βάσει κοινών μεθόδων και κριτηρίων,
- τη συγκέντρωση πληροφοριών όσον αφορά στην ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, ώστε να διευκολυνθεί ιδίως η παρακολούθηση των μακροπρόθεσμων τάσεων,
- την εξασφάλιση της διάθεσης αυτών των πληροφοριών σχετικά με την ποιότητα του αέρα στο κοινό,
- τη διατήρηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, όταν είναι καλή, και τη βελτίωσή της, όταν δεν είναι καλή,
- την προαγωγή μεγαλύτερης συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών σε ό,τι αφορά στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Τα κράτη μέλη ορίζουν τις αρμόδιες αρχές και φορείς που είναι αρμόδιοι για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, την έγκριση των συστημάτων μέτρησης, την εξασφάλιση της ακρίβειας των μετρήσεων, την ανάλυση των μεθόδων εκτίμησης και τη συνεργασία με τα άλλα κράτη μέλη και την Επιτροπή (www.europa.eu).

Όταν τα επίπεδα συγκέντρωσης ρύπων στον ατμοσφαιρικό αέρα είναι χαμηλότερα από τις οριακές τιμές που καθορίζει η παρούσα οδηγία, τα κράτη μέλη διατηρούν τα επίπεδα αυτών των ρύπων σε επίπεδα κάτω των οριακών τιμών και επιδιώκουν να διασφαλίζουν ποιότητα αέρα που να είναι συμβατή με την αειφόρο ανάπτυξη. Σε περίπτωση που τα επίπεδα των ρύπων στον ατμοσφαιρικό αέρα υπερβαίνουν κάθε οριακή τιμή ή τιμή στόχο καθώς και κάθε αντίστοιχο περιθώριο ανοχής,

γεγονός που συναντάται όπως είναι φυσικό σε περιόδους διεξαγωγής μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, τα κράτη μέλη εκπονούν σχέδια για την ποιότητα του αέρα για τις εν λόγω ζώνες ή οικισμούς με σκοπό να επιτευχθούν οι αντίστοιχες προκαθορισμένες οριακές τιμές ή οι τιμές στόχοι (www.europa.eu).

3. ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΗΣ GREENPEACE ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι Οδηγίες της GreenPeace για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα. Σύμφωνα με αυτές, Είναι εξαιρετικά σημαντικό να διασφαλιστεί ότι η εκμετάλλευση των πόρων των οικοσυστημάτων (που περιλαμβάνει την εξόρυξη πρώτων υλών, την κατανάλωση ενέργειας, την παραγωγή και χρήση χημικών ουσιών, καθώς και τη διάθεση των αποβλήτων) δεν θα δεσμεύει τόσο τη βιωσιμότητα των μελλοντικών γενεών όσο και την πρόσβασή τους στους φυσικούς πόρους και τα οικοσυστήματα.

Βάσει της *Οδηγίας 1* που αφορά στην κατανάλωση της ενέργειας, Πρέπει να λαμβάνονται όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ελαχιστοποίηση της κατανάλωσης ενέργειας σε ολόκληρο τον οικολογικό κύκλο όλων των σταδίων του αναπτυξιακού προγράμματος (κατασκευή, χρήση και διατήρηση των αναπτυξιακών έργων, καθώς και επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και αποδόμηση). Προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στη χρήση παθητικών ηλιακών συστημάτων, στη μόνωση, στον φυσικό εξαερισμό, στα υλικά και στις τεχνικές εξοικονόμησης ενέργειας.

Βάσει της *Οδηγίας 3* που αφορά στις μεταφορές, έμφαση πρέπει να δοθεί στη μείωση της ανάγκης της χρήσης ιδιωτικών μέσων μεταφοράς, τόσο κατά τη διάρκεια της κατασκευαστικής περιόδου όσο και κατά τη διάρκεια της χρήσης των κτιρίων. Απαραίτητη θεωρείται, επίσης, η μεγιστοποίηση των μέσων μαζικής μεταφοράς που δεν χρησιμοποιούν ορυκτά καύσιμα και η προαγωγή των ιδιωτικών μέσων μεταφοράς που δε ρυπαίνουν το περιβάλλον.

Βάσει της *Οδηγίας 6* που αφορά στην ψύξη και τον κλιματισμό, οι κατασκευαστικές εργασίες καθώς και τα συστήματα μόνωσης, ψύξης και κλιματισμού που χρησιμοποιούν αέρια του θερμοκηπίου όπως υδροφθοράνθρακες (HFCs), πρέπει να απαγορευθούν.

Βάσει της *Οδηγίας 9* που αφορά στην προστασία των οικοσυστημάτων, έμφαση πρέπει να δίνεται στην προστασία της παγκόσμιας, περιφερειακής και τοπικής βιοποικιλότητας. Ο χαρακτηρισμός των βιοτόπων και των ειδών προτεραιότητας ως απειλούμενα οικοσυστήματα και είδη που υπόκεινται σε διεθνείς συνθήκες προστασίας, πρέπει να γίνεται πριν αρχίσει ο σχεδιασμός και οι σχετικές κατασκευές. Εξαιρετικά σημαντική είναι, επιπλέον, η διατήρηση και η προστασία των φυσικών οικοσυστημάτων που περιβάλλουν τους χώρους που θα πραγματοποιηθούν κατασκευαστικά έργα.

Βάσει της *Οδηγίας 11* που αφορά στη ρύπανση αέρα, υδάτων και εδάφους αναφέρεται, ότι οι σχεδιαστές των έργων πρέπει να γνωρίζουν τόσο την ιστορία των περιοχών όσο και τους ειδικούς κινδύνους που αντιμετώπιζαν πριν ξεκινήσει ο σχεδιασμός και τα διάφορα κατασκευαστικά έργα. Εάν πρόκειται να κατασκευασθεί ένα κτίριο σε μια ρυπασμένη περιοχή, τότε αυτή πρέπει προηγουμένως να αποκατασταθεί στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Στην *Οδηγία 14* της ίδιας θεματικής ενότητας, κρίνεται απαραίτητη η χρησιμοποίηση μόνο περιβαλλοντικά ασφαλών οικοδομικών υλικών και προϊόντων, που περιορίζουν τη ρύπανση του περιβάλλοντος (αέρας, έδαφος, νερό, υπόγεια ύδατα) σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους (παραγωγή, χρήση, διάθεση). Συνεχίζοντας στην *Οδηγία 15*, οι σταθερές, βιοσυσσωρεύσιμες και τοξικές ουσίες καθώς επίσης και τα υλικά που τις εμπεριέχουν, πρέπει να απαγορεύονται στις κατασκευές και τα εμπορεύματα που σχετίζονται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Όσον αφορά στη χωροθέτηση των έργων, κατά την *Οδηγία 16* πρέπει να περιορίζει στο μέτρο του δυνατού τις επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον.

Βάσει της *Οδηγίας 18* που αφορά στην προστασία και ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων, προτεραιότητα πρέπει να δίνεται στη χρησιμοποίηση βιώσιμων τεχνικών, πρακτικών και προϊόντων για τη διαχείριση του νερού, ώστε να αποφεύγεται η εκμετάλλευση νέων υδατικών πόρων.

Βάσει των *Οδηγιών 23 και 24* για την αποφυγή δημιουργίας αποβλήτων και τον περιορισμό τους, επιβεβλημένη κρίνεται η εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος διαχείρισης των αποβλήτων και η εφαρμογή προγραμμάτων ανακύκλωσης για τις συσκευασίες, τις προσωρινές κατασκευές και τα υπόλοιπα βραχύβια προϊόντα.

4. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.

Στη Ελλάδα, η δημιουργία συγκροτημένου περιβαλλοντικού πλαισίου στηρίζεται σε συνταγματική επιταγή. Το Σύνταγμα του 1975 περιλαμβάνει ρητή διάταξη που προβλέπει την ειδική υποχρέωση του κράτους να προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, όπως ορίζεται στο άρθρο 24, παρ.1 (Κούγκολος, 2005). Αν και η ελληνική νομολογία στον τομέα αθλητισμός – περιβάλλον είναι περιορισμένη, ωστόσο υπάρχει πληθώρα διατάξεων που ρυθμίζουν τα σχετικά περιβαλλοντικά θέματα (περιβαλλοντική αδειοδότηση, διαχείριση και προστασία των υδάτων, διαχείριση στερεών και άλλων αποβλήτων, έλεγχος της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, θόρυβος και φυσικό περιβάλλον γενικότερα). Οι προαναφερθείσες κατηγορίες έχουν άμεση σχέση με το νομοθετικό πλαίσιο που πρέπει να ακολουθείται κατά την περίοδο, και όχι μόνο, διεξαγωγής μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, καθώς αυτά είναι τα πεδία που πλήττονται περιβαλλοντικά.

4.1 ΝΟΜΟΣ 1650/1986 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.

Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και η καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος, ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον.

Βασικοί στόχοι του συγκεκριμένου νόμου είναι η αποτροπή της ρύπανσης και γενικότερα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, η διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας κυρίως από τη ρύπανση και

τις οχλήσεις, η προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης του εθνικού χώρου συνολικά και των επί μέρους γεωγραφικών και οικιστικών ενοτήτων του, η διασφάλιση της δυνατότητας ανανέωσης φυσικών πόρων και η ορθολογική αξιοποίηση των μη ανανεώσιμων ή σπάνιων σε σχέση με τις τωρινές και τις μελλοντικές ανάγκες, η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας των φυσικών οικοσυστημάτων και η διασφάλιση της αναπαραγωγικής τους ικανότητας και, τέλος, η αποκατάσταση του περιβάλλοντος.

Πρόκειται, λοιπόν, για ένα σύνολο θεμελιωδών στόχων που τίθενται από την πολιτεία και αποσκοπούν στον καθορισμό ενός γενικού πλάνου που χαρακτηρίζει την άμεση ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς επίσης και στην ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση των πολιτών στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος μέσα από τη σωστή πληροφόρηση και εκπαίδευση.

4.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗ.

Σε αυτή τη θεματική ενότητα περιλαμβάνονται νομοθετήματα που αφορούν στην περιβαλλοντική αδειοδότηση δημοσίων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων (Μιχαλοπούλου, Χ., 2004). Ενδεικτικά αναφέρονται ο Νόμος 2947/2001 και η Κοινή Υπουργική Απόφαση 1661/1994.

4.2.1 ΝΟΜΟΣ 2947/2001 (ΦΕΚ 228Α/9-10-2001).

Ο Νόμος 2947/2001 αναφέρεται σε θέματα Ολυμπιακής φιλοξενίας και έργων Ολυμπιακής Υποδομής. Στο άρθρο 9, προβλέπεται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.) η σύσταση Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (Ε.Υ.Ε.Π.).

Κάποιες από τις αρμοδιότητες της Ε.Υ.Ε.Π. είναι ο έλεγχος και η παρακολούθηση της εφαρμογής των περιβαλλοντικών όρων που επιβάλλονται για την πραγματοποίηση έργων και δραστηριοτήτων του Δημοσίου, του ευρύτερου δημόσιου τομέα και της τοπικής αυτοδιοίκησης, η συλλογή και

επεξεργασία στοιχείων που αφορούν στην τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και η εκπροσώπηση της χώρας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο σε θέματα ελέγχου τήρησης των περιβαλλοντικών όρων σε έργα και δραστηριότητες.

Όπως είναι κατανοητό, η ορθή και σύννομη άσκηση των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων του συγκεκριμένου οργάνου σε περιόδους προετοιμασίας υποδοχής μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, όπως οι προσεχείς Μεσογειακοί Αγώνες του 2013, που θα φιλοξενηθούν στη Θεσσαλία, μπορεί να αποτρέψει σε μεγάλο βαθμό την άνευ τηρουμένων περιβαλλοντικών όρων κατασκευή των αθλητικών εγκαταστάσεων που απαιτούνται για την επιτυχή διεξαγωγή των αγώνων.

4.2.2 ΚΥΑ 1661/1994 (ΦΕΚ 786/20-10-1994).

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση 1661/1994 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Τουρισμού, αφορά στον έλεγχο τουριστικών μονάδων, υφιστάμενων και νέων από την πλευρά εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Η φιλοξενία, εξάλλου, μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων συνεπάγεται την κατακόρυφη αύξηση του τουρισμού την περίοδο διεξαγωγής των εκάστοτε αγώνων. Η συγκεκριμένη Υπουργική Απόφαση, ωστόσο, θα μπορούσε να ισχύσει όσον αφορά στον τομέα της πρόληψης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και στην κατασκευή των αθλητικών εγκαταστάσεων.

Ως περιβαλλοντικές επιπτώσεις νοούνται οι μεταβολές στη γεωμορφολογία και τυχόν μόνιμες αλλοιώσεις (λ.χ. κλίσεων), οι επιπτώσεις στη βλάστηση (ποσότητα βλάστησης που απομακρύνεται, έκταση εκχέρσωσης, ποσοστό μεταβολής στην υφιστάμενη χρήση γης), οι επιπτώσεις στην πανίδα (καταστροφή υδρόβιας πανίδας, περιορισμός βοσκήσιμων εκτάσεων) και οι επιπτώσεις στη φυσιογνωμία της περιοχής, δηλαδή στην κοινωνική και αναπτυξιακή φυσιογνωμία της περιοχής και στην αισθητική επέμβαση στον άμεσο και ευρύτερο χώρο.

Στο κείμενο της Απόφασης περιλαμβάνεται επίσης και ένας ενδεικτικός κατάλογος μέτρων για την πρόληψη – εξάλειψη τυχόν σημαντικών επιπτώσεων στο περιβάλλον. Αναφέρονται,

συγκεκριμένα, η αποκατάσταση και διαμόρφωση αλλοιωθέντων χώρων από μόνιμες ή προσωρινές παρεμβάσεις, η μέθοδος φυτεύσεων, η συντήρηση αποκατασταθέντων χώρων, μέτρα προστασίας για αέρια, υγρά και στερεά απόβλητα και μέτρα προστασίας ανά πηγή θορύβου.

4.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ.

Σε αυτή τη θεματική ενότητα περιλαμβάνονται νομοθετήματα που αφορούν στη διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων (Μιχαλοπούλου, Χ., 2004). Ενδεικτικά αναφέρονται ο Νόμος 3199/2003 και η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) 46399/4352/1986.

4.3.1 ΝΟΜΟΣ 3199/2003 (ΦΕΚ 280Α/9-12-2003).

Ο Νόμος 3199/2003 αναφέρεται στη διαχείριση και προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων και αποτελεί εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 23^{ης} Οκτωβρίου 2000.

Στο άρθρο 3 του παρόντος Νόμου, προβλέπεται η σύσταση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων, η οποία χαράσσει την πολιτική για τη διαχείριση και προστασία των υδάτων. Στο άρθρο 5 προβλέπεται, επίσης, η σύσταση Διεύθυνσης Υδάτων σε κάθε Περιφέρεια μέσω της οποίας ασκούνται οι αρμοδιότητες της Περιφέρειας για τη διαχείριση και προστασία των υδάτων.

Σημαντικό σημείο του Νόμου που θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε κάθε περίπτωση φιλοξενίας mega- event, είναι η κατάρτιση Προγράμματος Ειδικών Μέτρων από πλευράς Περιφέρειας κατά της ρύπανσης των υδάτων από μεμονωμένους ρύπους ή ομάδες ρύπων που αποτελούν σημαντικό κίνδυνο για το υδάτινο περιβάλλον ή μέσω αυτού, όπως ορίζεται στο άρθρο 9. Για τους ρύπους αυτούς, που καθορίζονται με απόφαση των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα μέτρα αποσκοπούν στην προοδευτική μείωση ή ανακύκλωση και, για τις επικίνδυνες ουσίες

προτεραιότητας που καθορίζονται με όμοια απόφαση, στην παύση ή τη σταδιακή εξάλειψη των απορρίψεων, εκπομπών και διαρροών.

4.3.2 ΚΥΑ 46399/4352/1986 (ΦΕΚ 438B/3-7-1986).

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση 46399/4352/1986 αναφέρεται στην απαιτούμενη ποιότητα των επιφανειακών νερών που προορίζονται, ανάμεσα σε άλλα, για πόσιμα και κολύμβηση σε συμμόρφωση με τις Οδηγίες του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 75/440/ΕΟΚ, 76/160/ΕΟΚ, 78/659/ΕΟΚ, 79/923/ΕΟΚ και 79/869 ΕΟΚ.

Στο κείμενο του Νόμου αναφέρονται οι όροι ανταπόκρισης των νερών στα υπάρχοντα πρότυπα ποιότητας ανάλογα με την κατηγορία τους, οι όροι δειγματοληψίας και παρεκκλίσεις από τους καθοριζόμενους όρους.

Επειδή η προσέλευση φιλάθλων – τουριστών σε περίοδο μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων στη χώρα φιλοξενίας είναι αισθητή, ιδιαίτερα όταν οι αγώνες λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, η χώρα υποδοχής οφείλει με την τήρηση των υπάρχουσών διατάξεων να μεριμνήσει τόσο για την ποιότητα των υδάτων απέναντι στους φιλοξενούμενους, όσο και για την προστασία των υδάτων από τις επιπλέον επιπτώσεις που δημιουργεί η προσέλευση μεγάλου αριθμού επισκεπτών για μικρό χρονικό διάστημα.

4.4 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ.

Σε αυτή τη θεματική ενότητα περιλαμβάνονται νομοθετήματα που αφορούν στη διαχείριση στερεών και άλλων αποβλήτων (Μιχαλοπούλου, Χ., 2004). Ενδεικτικά αναφέρονται ο Νόμος 2939/2001 και το Προεδρικό Διάταγμα (ΠΔ) 117/2004.

4.4.1 ΝΟΜΟΣ 2939/2001 (ΦΕΚ 179Α/6-8-2001).

Ο Νόμος 2939/2001 αναφέρεται στις συσκευασίες και την εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών και άλλων προϊόντων. Σκοπός του παρόντος Νόμου είναι η θέσπιση μέτρων για τη διαχείριση με στόχο την επαναχρησιμοποίηση ή αξιοποίηση των αποβλήτων τους. Ειδικότερα, οι ρυθμίσεις του Νόμου αυτού αποσκοπούν στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων συσκευασιών με τον περιορισμό του συνολικού όγκου των συσκευασιών, στη μείωση της τελικής διάθεσης των αποβλήτων τους με την ενθάρρυνση της ανάκτησης ενέργειας ως αποτελεσματικό μέσο της αξιοποίησής τους, στο σχεδιασμό συστημάτων συλλογής, επιστροφής και αξιοποίησης με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών και στο διαχωρισμό των αποβλήτων στην πηγή, ώστε να επιτυγχάνεται υψηλό επίπεδο ανακύκλωσης και ανάκτησης υλικών.

Ως «άλλα προϊόντα» νοούνται μπαταρίες, ηλεκτρικά είδη, εφημερίδες, περιοδικά, είδη χάρτινης γραφικής ύλης, κ.ά. Η πρόληψη συνίσταται στη μείωση της ποσότητας και της ζημιογόνου για το περιβάλλον δράσης των περιεχομένων υλικών και ουσιών στις συσκευασίες και τα απόβλητα συσκευασίας και άλλων προϊόντων. Η εναλλακτική διαχείριση συνίσταται στην αρχή της πρόληψης της δημιουργίας αποβλήτων, στην αρχή της κατά προτεραιότητα επαναχρησιμοποίησης των συσκευασιών και της ανάκτησης υλικών (ανακύκλωση) και στην ανάκτηση ενέργειας χωρίς ρύπανση του περιβάλλοντος, ώστε να μειώνεται η τελική διάθεση των αποβλήτων αυτών.

Είναι λογικό, σε περιόδους διεξαγωγής αθλητικών διοργανώσεων, να αυξάνονται σε μεγάλο ποσοστό τα στερεά απόβλητα από την ύπαρξη επισκεπτών στη χώρα υποδοχής. Γι' αυτό το λόγο κρίνεται σκόπιμος ο σχεδιασμός μέτρων μείωσης των δημιουργούμενων αποβλήτων και η προώθηση της άμεσης ανακύκλωσης των υλικών τους, προκειμένου οι επιπτώσεις στο περιβάλλον να μειωθούν στο ελάχιστο.

4.4.2 ΠΔ 117/2004 (ΦΕΚ 82Α/5-3-2004).

Το Προεδρικό Διάταγμα 117/2004 αναφέρεται σε μέτρα, όρους και πρόγραμμα για την εναλλακτική διαχείριση των αποβλήτων ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις των Οδηγιών 2000/95 και 2002/95 του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιανουαρίου 2003.

Το πρόγραμμα εναλλακτικής διαχείρισης αναφέρεται στη θέσπιση ειδικών μέτρων και στον προσδιορισμό συγκεκριμένων δράσεων και διαδικασιών για την εναλλακτική διαχείριση των αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει μέτρα για τη μείωση της επικινδυνότητάς τους, για την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης και την ενθάρρυνση της ανακύκλωσής τους και για την προώθηση της έρευνας και της ανάπτυξης νέων τεχνολογιών αξιοποίησης και ανακύκλωσης.

Επειδή οι αθλητικές εγκαταστάσεις χρησιμοποιούν μεγάλες μονάδες ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού για την αναμετάδοση των αγώνων και γενικότερα για τη σωστή λειτουργία τους, είναι δεδομένη και επιτακτική η ανάγκη προγραμμάτων που θα συμβάλλουν στη μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τις συγκεκριμένες χρήσεις.

4.5 ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ.

Σε αυτή τη θεματική ενότητα περιλαμβάνονται νομοθετήματα που αφορούν στον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (Μιχαλοπούλου, Χ., 2004). Ενδεικτικά αναφέρεται η Κοινή Υπουργική Απόφαση 3277/209/2000.

4.5.1 ΚΥΑ 3277/209/2000 (ΦΕΚ 180Β/17-2-2000).

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση 3277/209/2000 αφορά στον καθορισμό γενικών αρχών και αρμόδιων υπηρεσιών για την εκτίμηση και τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος. Οι γενικές αρχές μιας κοινής στρατηγικής για την εκτίμηση και τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα, συνίστανται στον προσδιορισμό και τον καθορισμό των στόχων για την ποιότητα του αέρα του περιβάλλοντος, ώστε να αποφεύγονται, να προλαμβάνονται ή να μειώνονται οι επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στο σύνολο του περιβάλλοντος.

Το κύριο πρόβλημα των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνο (βλ.κεφ. 1.7) ήταν ακριβώς η τεράστια ατμοσφαιρική ρύπανση, η οποία επηρέασε αρνητικά τόσο τους πολίτες όσο και τους ίδιους τους αθλητές, καθώς οι επιδόσεις στους δε μένουν ανέπαφες από τη μόλυνση στις ατμόσφαιρας του χώρου στον οποίο καλούνται να διαγωνιστούν. Είναι, λοιπόν, σκόπιμος ο συνεχής έλεγχος και η συνεχής βελτίωση της υπάρχουσας ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος.

4.6 ΘΟΡΥΒΟΣ.

Σε αυτή τη θεματική ενότητα περιλαμβάνονται νομοθετήματα που αφορούν στο θόρυβο (Μιχαλοπούλου, Χ., 2000). Στόχος είναι ο καθορισμός των μέτρων και των όρων για τις εκπομπές θορύβου από εξοπλισμό σε εξωτερικό χώρο. Ενδεικτικά αναφέρεται η Κοινή Υπουργική Απόφαση 37393/2028/2003 και η Υπουργική Απόφαση 17252/1992.

4.6.1 ΚΥΑ 37393/2028/2003 (ΦΕΚ 1418B/1-10-2003)

Η Κοινή Υπουργική Απόφαση 37393/2028/2003 αποσκοπεί στην εφαρμογή και συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/14/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8 Μαΐου 2000 για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την εκπομπή του θορύβου στο περιβάλλον από εξοπλισμό προς χρήση σε εξωτερικούς χώρους. Από το περιεχόμενο της Απόφασης δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς, πώς η συγκεκριμένη διάταξη μπορεί και πρέπει να εφαρμόζεται στις εξωτερικού χώρου αθλητικές εγκαταστάσεις όπου διεξάγονται τα αγωνίσματα, προκειμένου να προλαμβάνονται οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4.6.2 ΥΠΟΥΡΓΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ 17252/1992 (ΦΕΚ 395B/19-6-1992)

Η Υπουργική Απόφαση 17252/1992 αναφέρεται στον καθορισμό δεικτών και ανωτάτων ορίων θορύβου, που προέρχεται από την κυκλοφορία σε οδικά και συγκοινωνιακά δίκτυα. Η Απόφαση αυτή αφορά όλους τους νέους αυτοκινητόδρομους και τις προς βελτίωση υφιστάμενων τμημάτων πραγματοποιούμενες νέες χαράξεις, όπως ορίζεται στο άρθρο 2.

Εν αναμονή της διεξαγωγής των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 στην πόλη του Βόλου συγκεκριμένα, αναμένεται και η ολοκλήρωση του Περιφερειακού προς εξυπηρέτηση τόσο των κατοίκων όσο μάλλον και των επισκεπτών. Αυτό το γεγονός είναι ένα από τα πολλά πεδία εφαρμογής που θα μπορούσε να βρει η συγκεκριμένη Απόφαση. Αξίζει να σημειωθεί, πως από προσομοιώσεις που έχουν γίνει, προκύπτει ότι με την παράδοση του Περιφερειακού θα μειωθεί η αέρια ρύπανση κατά 30%!! (Πρώτα οι Πολίτες, 2009).

4.7 ΝΟΜΟΣ 2730/1999.

Ίσως το σημαντικότερο νομοθέτημα που θεσπίστηκε με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 αποτελεί ο Νόμος 2730/1999 και η πολεοδομική θεώρησή του. Στο κείμενο του Νόμου περιλαμβάνονται ο σχεδιασμός και η εκτέλεση των Ολυμπιακών Έργων, καθώς και άλλες διατάξεις που στόχο έχουν τον όσο το δυνατόν αποδοτικότερο στο επίπεδο της προστασίας του περιβάλλοντος σχεδιασμό των υποδομών.

Αξίζει να αναφερθούν τα εξής τρία σημεία που περιλαμβάνουν προτάσεις και αφορούν στον τομέα του περιβάλλοντος:

α. Έκθεση για την ικανότητα ένταξης ή αφομοίωσης των έργων και των συνοδευτικών αυτών εγκαταστάσεων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής, με ιδιαίτερη προσοχή στις παράκτιες, ορεινές και δασικές περιοχές, τις περιοχές και τα στοιχεία προστασίας της φύσης και του τοπίου, τις πυκνοκατοικημένες περιοχές και τις περιοχές και τα τοπία ιστορικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

β. Πρόταση για τους περιβαλλοντικούς όρους και λοιπά μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος που απαιτούνται για την πραγματοποίηση των έργων. Εάν για ορισμένα έργα ή δραστηριότητες απαιτείται η σύνταξη Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, αυτή καταρτίζεται κατά τις κείμενες διατάξεις.

γ. Έκθεση για την περιβαλλοντική ένταξη των χρήσεων και λειτουργιών που θα πραγματοποιηθούν μετά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων. Η έκθεση αυτή πρέπει να τεκμηριώνει ειδικότερα τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής εγκατάστασης, τη συμβατότητα των προτεινόμενων χρήσεων με άλλες ισχύουσες ή προβλεπόμενες χρήσεις, καθώς και την ικανότητα ένταξης ή αφομοίωσής τους στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της ευρύτερης περιοχής.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ.

Είναι βέβαιο, πως η ελληνική νομοθεσία σε θέματα που αφορούν στη διαχείριση, την πρόληψη αρνητικών επιπτώσεων και την προστασία του περιβάλλοντος, υστερεί σε κάποιο βαθμό στην εξειδίκευση συγκρινόμενη με την ευρωπαϊκή, γι' αυτό το λόγο άλλωστε και συμμορφώνεται με αρκετές οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όσον αφορά στη διεξαγωγή Πράσινων Αθλητικών Αγώνων, η Αθήνα 2004 σε μεγάλο βαθμό απέτυχε, όπως βέβαια και οι προηγούμενες χώρες υποδοχής. Εν όψει των Μεσογειακών Αγώνων του 2013, η Ελλάδα έχει την ευκαιρία αξιοποιώντας στο μέγιστο βαθμό τα διδάγματα του παρελθόντος και εφαρμόζοντας την υπάρχουσα νομοθεσία, διεθνή και ελληνική, ενδεικτικό μέρος της οποίας παρουσιάστηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, να πετύχει το στόχο που έχει τεθεί από την πολιτεία και τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας και να κερδίσει το στοίχημα της διοργάνωσης των πρώτων Πράσινων Αγώνων, στο σημείο που αυτό είναι εφικτό.

6. ΟΙ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ 2013.

Έχοντας υπόψη τις αρκετές αποτυχίες προηγούμενων αθλητικών διοργανώσεων, οι διοργανωτές των Μεσογειακών Αγώνων, που θα λάβουν χώρα στη Θεσσαλία (πρωτίστως Βόλος, δευτερευόντως Λάρισα και Τρίκαλα) το 2013, επιθυμούν διακαώς να προλάβουν το Λονδίνο (2012) και να «στέψουν» τους αγώνες ως τους πρώτους Πράσινους Αθλητικούς Αγώνες, στόχος που επιδιώχθηκε από πολλές διοργανώτριες χώρες, ωστόσο από καμία στην ουσία δεν επετεύχθη. Λαμβάνοντας υπόψη το νομοθετικό πλαίσιο που έχει ήδη παρουσιαστεί, θα ακολουθήσει σειρά προτάσεων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και άλλων φορέων για τη διοργάνωση και διεξαγωγή Πράσινων Μεσογειακών Αγώνων το 2013.

Η ανάπτυξη της Περιφέρειας Θεσσαλίας εν όψει των Μεσογειακών Αγώνων βρίσκεται αντιμέτωπη με πολλές προκλήσεις, αλλά και με το σοβαρό κίνδυνο μιας μεγάλης οικολογικής καταστροφής ως συνέπεια τόσο των προβλημάτων που προκαλεί η έλλειψη υδάτινων πόρων για την κάλυψη των αναγκών των μεγάλων αγροτικών εκμεταλλεύσεων, όσο και της εκτεταμένης νιτρορύπανσης που απειλεί την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων, των υδροφόρων οριζόντων και της ζωής (Πρωτοβουλίες Οικολογικών Προτεραιοτήτων, 2009). Σε μεγάλο βαθμό, τα προβλήματα αυτά δεν είναι μόνο τοπικά, ούτε και εθνικά. Είναι, επίσης, ευρωπαϊκά, παγκόσμια και ιδιαίτερα μεσογειακά. Η επιδείνωσή τους θα έχει αρνητικές επιπτώσεις για την προοπτική ανάπτυξης των περιοχών, ένα μεγάλο μέρος των ευκαιριών των οποίων βρίσκεται στην επιτυχή αξιοποίηση του φυσικού τους κάλους, της ιστορικής τους κληρονομιάς, του τουριστικού και του διατροφικού ενδιαφέροντός τους.

Βάσει αυτών είναι εμφανές, ότι η διοργάνωση των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 προσφέρει μία χρυσή δυνατότητα να αναληφθούν πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της σύνδεσής τους με την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, που θα είναι ταυτόχρονα επωφελείς και για τον ευρύτερο μεσογειακό χώρο αλλά και για την ανάπτυξη και προβολή της περιοχής.

6.1 Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΙΔΕΑ.

Στο πλαίσιο αυτό, η Νομαρχία Μαγνησίας προτείνει την εκπόνηση ενός συνολικού σχεδιασμού, που θα μετατρέψει τους Μεσογειακούς Αγώνες στους πρώτους «πράσινους» αγώνες που θα έχουν διεξαχθεί στην ιστορία. Με τον τρόπο αυτό:

- ένα σχετικά υποβαθμισμένο αθλητικό γεγονός μετατρέπεται σε ένα μέγα γεγονός διεθνούς ενδιαφέροντος,
- δημιουργείται ταυτότητα στη διοργάνωση, πράγμα το οποίο είναι ιδιαίτερος κρίσιμος ως προϋπόθεση της επιτυχίας τους γιατί, όπως διδάσκει η εμπειρία του στρατηγικού marketing που εφαρμόζουν οι πόλεις που φιλοξενούν αθλητικές εκδηλώσεις, η τελική εικόνα της διοργάνωσης και της πόλης είναι αυτή που πολλαπλασιάζει την ανταγωνιστικότητά τους και τις ωφέλειες που προκύπτουν από τα αθλητικά γεγονότα,
- ιδιαίτερα αξιοποιήσιμο προς αυτή την κατεύθυνση είναι το γεγονός, ότι η Μαγνησία και γενικότερα η Θεσσαλία, όχι μόνο βρίσκονται σε μια στρατηγικής γεωπολιτικής σημασίας γεωγραφική θέση, αλλά επιπλέον διαθέτουν όλα εκείνα τα γεωφυσικά χαρακτηριστικά που είναι αντιπροσωπευτικά των περιβαλλοντικών αλλά και αναπτυξιακών συνθηκών του ευρύτερου μεσογειακού χώρου. Συγκεκριμένα πρέπει να αναφερθούν επιγραμματικά τα εξής θετικά χαρακτηριστικά:
  - ορεινοί όγκοι
  - παραθαλάσσιες ζώνες
  - θαλάσσιες περιοχές
  - λιμενικές εγκαταστάσεις
  - νησιωτικά συμπλέγματα
  - αγροτικές εκτάσεις
  - βιομηχανικές εγκαταστάσεις

- πλούσια και μεγάλου ιστορικού βάθους πολιτιστική κληρονομιά
- τουριστικές υπηρεσίες
- πολύμορφη γεωφυσική, οικονομική, κοινωνική ενδοχώρα
- ιδιαίτερα αναπτυγμένη βιοποικιλότητα
- ευρύ φάσμα σύγχρονων περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών προβλημάτων,

καθώς επίσης και τα εξής αρνητικά χαρακτηριστικά:

- αποβιομηχάνιση
- υπερεκμετάλλευση φυσικών πόρων
- βιωσιμότητα αγροτικών καλλιεργειών
- δυνατότητες παραγωγής εναλλακτικών μορφών ενέργειας
- ρύπανση αστικών κέντρων
- νιτρορύπανση αγροτικών περιοχών

- μόλυνση υδροφόρων οριζόντων
- απομείωση υδατικών πόρων
- κινδύνους για την κατάσταση του θαλάσσιου και υποθαλάσσιου χώρου

6.2 ΣΤΟΧΟΙ.

Κάθε μία από τις επιμέρους προτάσεις που ακολουθούν χρήζει περαιτέρω ανάλυσης, ανάπτυξης και αξιολόγησης, ώστε να οριστικοποιηθούν τόσο κατά τη μορφή τους όσο και κατά την ένταξή τους σε ένα τελικό ολοκληρωμένο επιχειρησιακό σχέδιο αξιοποίησης των Μεσογειακών Αγώνων και της κληρονομιάς τους (Πρωτοβουλίες Οικολογικών Προτεραιοτήτων, 2009). Το πρωτεύον στην παρούσα φάση είναι αφενός μεν να στοχοθετηθούν οι δράσεις που θα περιλαμβάνονται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα, αφετέρου να διαμορφωθεί μια συναντίληψη της Οργανωτικής Επιτροπής

με τους ευρύτερου ενδιαφέροντος εμπλεκόμενους φορείς, ώστε να αναπτυχθούν συνέργιες, να συναποφασιστούν οι απαιτούμενες ενέργειες και να εξοικονομηθούν οι ανθρώπινοι και υλικοί πόροι που απαιτούνται για τη συνολικοποίηση, μεγιστοποίηση και ορθολογική διαχείριση του τελικού οφέλους και του χρόνου και των μέσων που απαιτούνται για την επίτευξή του.

Ευκαταία συνθήκη προς την κατεύθυνση αυτή είναι η εξασφάλιση της ευρύτερης δυνατής συνεργασίας σε περιφερειακό επίπεδο με τη συμμετοχή του συνόλου των φορέων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της Γενικής Γραμματείας της Περιφέρειας Θεσσαλίας και των κοινωνικών εταίρων από τη συμβολή των οποίων, επίσης, εξαρτάται ένα μεγάλο μέρος της επιτυχίας της διοργάνωσης των αγώνων και της αναπτυξιακής αξιοποίησής τους. Προϋπόθεση για την επίτευξη μιας τέτοιας συνεργασίας είναι:

- η συμπληρωματικότητα των δράσεων
- ο αποτελεσματικός καταμερισμός των ευθυνών και των εργασιών για την προετοιμασία και την ανάληψή τους
- η δημιουργία, τέλος, συντονιστικών οργάνων θεσμικού ή άτυπου χαρακτήρα, ώστε να αποφευχθούν παραλείψεις, επικαλύψεις και αποσπασματικές πρωτοβουλίες που θα κοστίσουν σε χρόνο, χρήμα και αποτέλεσμα.

Το βασικότερο, ωστόσο, όλων είναι να κατανοηθεί σωστά και να επιτευχθεί ο πρωταρχικός στόχος που είναι:

- να ταυτισθεί η εικόνα της περιοχής με την πραγματοποίηση των Πρώτων Πράσινων Μεσογειακών Αγώνων,
- να αξιοποιηθεί το μεσοδιάστημα μέχρι τη διοργάνωσή τους για τη θέση και λύση κρίσιμων περιβαλλοντικών προβλημάτων της περιοχής και ευρύτερα της Μεσογείου,
- να αναληφθούν μεσογειακής, ευρωπαϊκής και διεθνούς εμβέλειας πρωτοβουλίες που θα προκαλέσουν ευρύτερο ενδιαφέρον, θα προσελκύσουν ευάριθμες ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων και θα προβάλλουν τόσο τους Μεσογειακούς Αγώνες όσο και την περιοχή.

- να δημιουργηθούν υποδομές, να συσσωρευθεί τεχνογνωσία και να εξασφαλισθεί η λειτουργία διεθνών θεσμών που θα αποτελέσουν μετά τη διοργάνωση των Αγώνων μια υψηλής και προστιθέμενης αναπτυξιακής αξίας κληρονομιά,
- να διευρυνθούν κατά το δυνατόν περισσότερο τα κοινά προς τα οποία να μπορεί να απευθυνθεί η Μαγνησία μέσα από την προβολή μιας «νέας τελικής εικόνας» παρακαταθήκη των Μεσογειακών Αγώνων.

6.3 ΤΕΛΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ.

Τελικός στόχος των προτάσεων είναι η εκπόνηση και η υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης, που θα αξιοποιήσει τους Μεσογειακούς Αγώνες ως ευκαιρία για την ανασυγκρότηση της περιοχής με αιχμή την καθιέρωσή της σε κέντρο διεθνούς οικολογικού, επιστημονικού, τεχνολογικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος (Πρωτοβουλίες Οικολογικών Προτεραιοτήτων, 2009). Ο στόχος αυτός θα έχει επιτευχθεί με τη δημιουργία αυτού που αποκαλείται «Μουσείο του Οικολογικού Μέλλοντος», το οποίο θα λειτουργεί ως μόνιμος υψηλών προδιαγραφών και απαιτήσεων θεσμός, και η σύνδεση των ενδιαμέσων φάσεων και των έργων για την προετοιμασία των Μεσογειακών Αγώνων με την απόκτηση μιας τεχνογνωσίας που θα αποτελέσει κεφάλαιο για την περιοχή και θα προκύψει μέσα από:

- την ομαδοποίηση των έργων και των δράσεων με τρόπο ώστε καθένα από αυτά να αποτελεί παράδειγμα εφαρμογής νέων τεχνολογιών και σύγχρονων οικολογικών αντιλήψεων για τα αντίστοιχα περιβαλλοντικά προβλήματα που τίθενται ενόψει της κατασκευής τους,

- τη μελέτη των κατασκευών με περιβαλλοντικούς στόχους, όπως είναι η πρόληψη των επιπτώσεων τους στη χλωρίδα, την πανίδα και τα μικροκλίματα κάθε περιοχής,
- την πρόβλεψη σειράς πολιτισμικής σημασίας παρεμβάσεων, ώστε με την κατασκευή τους να προκύψει αφενός μεν αισθητική αναβάθμιση της μορφής τους, αφετέρου να δημιουργηθούν νέα καλλιτεχνικής σημασίας μνημεία στην περιοχή,
- την αξιοποίηση έργων, όπως η ανασύσταση της Λίμνης Κάρλας, για να αποτελέσουν παραδείγματα προηγμένων μεθόδων διαχείρισης των υδατικών πόρων και παράλληλα να λειτουργήσουν ως κέντρα διεθνών ερευνών για τη βελτίωση των μεθόδων αυτών, και
- την αξιοποίηση έργων, όπως η κατασκευή του Μεσογειακού Χωριού, για να δημιουργήσουν νέα πρότυπα εξοικονόμησης ενέργειας, γενικότερης ορθολογικής διαχείρισης των φυσικών πόρων, μείωσης της ρύπανσης και, τέλος, προσαρμογής των αρχιτεκτονικών, κτιριολογικών και εν γένει κατασκευαστικών προδιαγραφών στις απαιτήσεις και τις δυνατότητες της σύγχρονης οικολογικής τεχνολογίας τόσο προς την κατεύθυνση της ευρύτερης προστασίας του περιβάλλοντος όσο και προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης νέων μονάδων θέρμανσης, αξιοποίησης της ηλιακής ενέργειας, κ.λ.π. που θα καταστήσουν την περιοχή διεθνές παράδειγμα χωροταξικού σχεδιασμού, επανασχεδιασμού των όρων δόμησης και σεβασμού της φυσικής και ιστορικής κληρονομιάς.

Σημαντικός στόχος θεωρείται εξίσου η αξιοποίηση έργων, όπως τα λιμενικά, για να συνδεθούν όχι μόνο με την αναπτυξιακή αξιοποίηση των θαλάσσιων μεταφορών και των δυνατοτήτων που αυτές δημιουργούν για την ενοποίηση του Μεσογειακού Χωριού, αλλά και με την προστασία του θαλάσσιου πλούτου και της ποιότητας των θαλασσών. Όσον αφορά στην αξιοποίηση έργων, όπως τα σχετικά με το οδικό δίκτυο Πηλίου, πρέπει αυτά να συνδεθούν με τη γενικότερη αξιοποίηση του ορεινού όγκου, την ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών και την πρωτοποριακή εφαρμογή οικοτουριστικών προγραμμάτων και προγραμμάτων αγροτουρισμού και ενίσχυσης της οικοτεχνίας, των βιολογικών καλλιεργειών και των προϊόντων διατροφής με υψηλή και διατροφική αξία. Απαιτείται, τέλος, η αξιοποίηση έργων, όπως αυτά των αναπλάσεων, που θα συνδεθούν με την αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και ειδικότερα των προϊστορικών και των θεατρικών μνημείων, που μπορούν να αποτελέσουν τη βάση πραγματοποίησης διεθνούς εμβέλειας

πολιτιστικών εκδηλώσεων αλλά και τη θεσμοθέτηση διεθνούς εμβέλειας φεστιβάλ, συνεδρίων, κ.λ.π.

6.4 Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΩΝ «ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΑΓΩΝΩΝ».

Κάθε διοργανώτρια πόλη/περιοχή επιδιώκει τη δημιουργία μιας «τελικής εικόνας» διαφορετικής από τις υπόλοιπες. Πάνω στη διαφορετικότητα αυτή στηρίζεται ο επανασχεδιασμός της συνολικής της ανάπτυξης και η προβολή της διεθνούς ανταγωνιστικότητάς της (Εισήγηση Αδαμάκη, 2009).

Συνδέοντας τη διεξαγωγή των Μεσογειακών Αγώνων με τα περιβαλλοντικά προβλήματα της Μεσογείου και την αναζήτηση εναλλακτικών αναπτυξιακών προτύπων με οικολογικές προτεραιότητες και αειφόρες προοπτικές, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας προτείνει η «επιθυμητή εικόνα» της περιοχής να ταυτιστεί με την ιδέα της διεξαγωγής των πρώτων πράσινων Μεσογειακών Αγώνων στην ιστορία του θεσμού. Το περιβάλλον και η προστασία του, με εξειδικευμένες, μάλιστα, προσεγγίσεις, που αναφέρονται στα ιδιαίτερα οικολογικά προβλήματα της Μεσογείου, μπορούν και πρέπει να αποτελέσουν ένα προνομιακό πεδίο ανάπτυξης συγκεκριμένων δράσεων και μόνιμων θεσμών μεγάλης εμβέλειας, που θα παράξουν υπεραξίες και θα έχουν τη δυνατότητα άμεσης προβολής κατά τη διάρκεια των Μεσογειακών Αγώνων.

Στο πλαίσιο ταύτισης των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 με την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη, η Νομαρχία Μαγνησίας προτείνει την εκπόνηση ενός συνολικού σχεδιασμού, που θα μετατρέψει τους Μεσογειακούς Αγώνες στους πρώτους «πράσινους» αγώνες που θα έχουν διεξαχθεί στην ιστορία. Οι στόχοι που τίθενται από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας απευθύνονται στις εξής ομάδες ενδιαφέροντος:

1. χώρες εξωτερικού από όπου παραδοσιακά η περιοχή προσελκύει επισκέπτες π.χ. Γερμανία, Ολλανδία, Αγγλία κλπ.

2.όλες τις χώρες που συμμετέχουν στους αγώνες. Κατά τεκμήριο πρόκειται για νέες αγορές, όπου μέχρι σήμερα δεν έχει «ανοίξει» η περιοχή όπως η Κροατία, η Αίγυπτος, η Τυνησία, κλπ.

3.ελληνική αγορά, καθώς η εμπειρία των Ολυμπιακών Αγώνων έδειξε πως παραμελήθηκε η εσωτερική αγορά και το 2004 δεν ήταν καλή χρονιά για τον τουρισμό της Μαγνησίας (Εισήγηση Αδαμάκη, 2009).

Τελικός στόχος των προτάσεων είναι η εκπόνηση και η υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης, που θα αξιοποιήσει τους Μεσογειακούς Αγώνες ως ευκαιρία για την ανασυγκρότηση της περιοχής με αιχμή την καθιέρωσή της σε κέντρο διεθνούς οικολογικού, επιστημονικού, τεχνολογικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος.

6.5 ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

- Αγορά ηλεκτρικών οχημάτων – μικρών λεωφορείων για τις μετακινήσεις των αθλητών από και προς τους χώρους διαμονής. Τα οχήματα αυτά μπορούν στη συνέχεια να χρησιμοποιηθούν από την πρόνοια και από τις υπηρεσίες παροχής κοινωνικού έργου των δήμων. Το συγκεκριμένο σχέδιο θα δημιουργούσε θετικές εντυπώσεις στους πολίτες των πόλεων της τεχνολογίας αυτής, που παράγει σχεδόν μηδενική ρύπανση. Μπορεί, επίσης, να αποτελέσει σοβαρό ερέθισμα για την αγορά ηλεκτροκίνητων μικρών λεωφορείων για τα δρομολόγια των αστικών λεωφορείων στα κέντρα των δύο πόλεων.
- Τοποθέτηση κάδων ανακύκλωσης σε όλους τους χώρους διεξαγωγής των αγώνων για όλα τα ανακυκλώσιμα υλικά (χαρτί, γυαλί, αλουμίνιο, πλαστικό, μπαταρίες, κ.λ.π.). Γενικότερα, πρέπει να είναι εμφανής η προσπάθεια των δύο πόλεων (Βόλου, Λάρισας) για την προστασία του περιβάλλοντος μέσα από την ανακύκλωση. Αποτελεί ταυτόχρονα και ευκαιρία συντονισμού όλων των εμπλεκομένων στην ανακύκλωση (δήμων, ιδιωτών και φορέων).

- Αυστηρός τεχνικός έλεγχος όλων των οχημάτων που θα χρησιμοποιηθούν στη διεξαγωγή των αγώνων για να αποφευχθεί το ατυχές φαινόμενο οχημάτων αστυνομίας, πυροσβεστικής, ειδικών δυνάμεων, κ.λ.π. που συμμετέχουν στη διεξαγωγή να ρυπαίνουν εμφανώς, είτε με ρύπους, είτε με θόρυβο.
- Το αθλητικό χωριό που πρόκειται να κατασκευαστεί να σχεδιαστεί με καθαρά οικολογικές προδιαγραφές, ηλιακά κτήρια, χρήση γεωθερμίας, θερμορυθμιστικά στοιχεία περιβάλλοντος χώρου, φωτοβολταϊκά φωτιστικά εξωτερικού χώρου, κ.λ.π.. και να προβληθεί αναλόγως.
- Σημαντική θα ήταν, επίσης, μια συλλογική προσπάθεια των δύο πόλεων για την τροποποίηση κτιρίων (κρατικών) και εγκαταστάσεων αγώνων (γήπεδα, κ.λ.π.) σε φιλικότερα προς το περιβάλλον.
- Να γίνουν συστηματικές δεντροφυτεύσεις στις δύο πόλεις από σήμερα μέχρι τη διεξαγωγή των αγώνων με παρακολούθηση, καταγραφή και παρουσίαση στη διάρκεια των φυτεύσεων, αλλά και στις παράλληλες εκδηλώσεις των αγώνων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί και με την ενεργοποίηση των οικολογικών οργανώσεων αλλά και εθελοντών πολιτών και να αποτελέσει θετικό προηγούμενο για όλη τη χώρα. Στα πλαίσια αυτής της δράσης, μπορούν πολλοί φορείς να υιοθετούν τα φυτά – δένδρα και να ενεργοποιηθούν στον τομέα αυτό σχολεία όλων των βαθμίδων σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών.
- Προγραμματισμός και διενέργεια εκδηλώσεων στη διάρκεια των αγώνων με θέματα πολιτιστικού και περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος.
- Παράλληλη διοργάνωση με τους αγώνες, ημερίδων ή και συνεδρίου με περιβαλλοντικά θέματα και κυρίως με τη σχέση του αθλητισμού με τον πολιτισμό και το περιβάλλον.

- Να υπογραφεί από τώρα, μετά την κατάλληλη προεργασία (μπορεί να γίνει από τη Δ/ση Αγροτικής ανάπτυξης της ΝΑΜ), πρωτόκολλο συνεργασίας όλων των παραγωγών – μεταποιητών οικολογικών προϊόντων με τα ξενοδοχεία που θα φιλοξενήσουν αθλητές και επισκέπτες. Με την ανάλογη προβολή, αυτό θα πάρει ευρύτερες διαστάσεις δημοσιότητας και θα ενεργοποιήσει και τους βιοκαλλιεργητές μεταποιητές της ευρύτερης περιοχής.
- Κάτι που γινόταν και γίνεται σε όλες τις πόλεις που διοργανώνουν μεγάλους αγώνες είναι η ουσιαστική ανάπλαση όλων των χώρων πρασίνου, πλατειών, πάρκων, κ.λ.π.. Είναι, ίσως, κοινότυπη ιδέα, αλλά είναι ουσιαστική εάν και εφόσον γίνει πράξη (ΝΑΜ, 2009).

6.6 ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΗ ΛΙΜΝΗΣ ΚΑΡΛΑΣ ΕΝΟΨΕΙ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ.

Η αρχαία Λίμνη Κάρλα, βρισκόταν στο Ν.Α. άκρο της Θεσσαλικής πεδιάδας. Η επιφάνειά της κάλυπτε από 60.000 έως 120.000 στρέμματα, ανάλογα με τις ποσότητες νερών που κάθε φορά εισέρρεαν. Το 1962 αποξηράνθηκε με την κατασκευή σήραγγας που διοχέτευε τα νερά στον Παγασητικό Κόλπο, γεγονός που είχε αρνητικά αποτελέσματα για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής.

Το έργο της επαναδημιουργίας της λίμνης Κάρλας ενόψει των Μεσογειακών Αγώνων του 2013, πέρα από την αποκατάσταση της οικολογικής ισορροπίας της περιοχής, είναι ένα έργο πολλαπλής σκοπιμότητας, κυρίως περιβαλλοντικού χαρακτήρα και έχει ως σκοπό την περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής, την αντιπλημμυρική προστασία της, την αποκατάσταση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα των παρά την Κάρλα περιοχών με την εξασφάλιση επιφανειακού νερού για άρδευση, που σήμερα γίνεται με γεωτρήσεις και, τέλος, την εξεύρεση αρκετών ποσοτήτων νερού από γεωτρήσεις για την ενίσχυση της ύδρευσης του Βόλου (ΝΑΜ, 2009).

6.7 ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΩΝ.

Η βιοκλιματική αρχιτεκτονική κερδίζει συνεχώς έδαφος σε μία εποχή, που η προστασία του περιβάλλοντος και οι φιλικές προς το φυσικό περιβάλλον τεχνογνωσίες και πρακτικές αρχίζουν να τίθενται σε πρώτη μοίρα. Γι' αυτό το λόγο, θα έπρεπε και όλες οι υποδομές – κατασκευές που αναμένονται για την υποδοχή των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 να βασιστούν στη βιοκλιματική αρχιτεκτονική.

Με πολύ απλά λόγια, ο όρος «βιοκλιματικό κτίριο» προσδιορίζει ακριβώς ένα κτίριο, το οποίο εκμεταλλεύεται φυσικούς παράγοντες και αρχιτεκτονικές πρακτικές για τη θέρμανση και το δροσισμό του χωρίς να επιβαρύνει, όσο αυτό είναι εφικτό, το περιβάλλον. Παράλληλα, ένα τέτοιο κτίριο δεν μπορεί παρά να εστιάζει στο θέμα της ποιότητας της υγείας αυτών που θα το κατοικήσουν – χρησιμοποιήσουν. Επιλέγονται, συνεπώς, υλικά φιλικά προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Το βιοκλιματικό κτίριο ξεκινά από τον προσανατολισμό του (Βορράς – Νότος) και το σπουδαίο είναι, πως δεν κοστίζει παραπάνω από την κατασκευή ενός συμβατικού κτιρίου. Έχει μεγάλα ανοίγματα προς το Νότο, όπου με παθητικά ηλιακά συστήματα εκμεταλλεύεται τη ζέστη του ήλιου για τη θέρμανση το χειμώνα και βοηθητικούς χώρους με ανοίγματα στο Βορρά. Για το δροσισμό το καλοκαίρι, εκμεταλλεύεται το φυσικό αερισμό που ο προσανατολισμός του προσφέρει, αλλά και τη χρήση αιολικών καμινάδων, τη σκίαση από φυλλοβόλα δέντρα ή από ειδικά σκίαστρα που επιτρέπουν την οπτική άνεση χωρίς να δημιουργείται οπτική θαμπάδα στο κτίριο. Ένα βιοκλιματικό κτίριο εκμεταλλεύεται, επίσης, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτριες, γεωθερμικά συστήματα για τη θέρμανση αλλά και ψύξη του κτιρίου, ενεργειακά τζάκια). Ηλιακές καμινάδες για το φυσικό φωτισμό, υπόγειες σωλήνες μεταφοράς αέρα για το δροσισμό του κτιρίου καθώς και πράσινα δώματα συμπληρώνουν, τέλος, ένα βιοκλιματικό κτίριο (www.solon.org.gr).

Αυτό που μένει και πρέπει να τηρηθεί, ή τουλάχιστον θα έπρεπε να τηρηθεί, είναι πως κάνοντας πράξη τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής στην κατασκευή των αθλητικών

εγκαταστάσεων, και γενικότερα στο εξής των κτιριακών κατασκευών, είναι δυνατή η εξοικονόμηση ενέργειας, η οποία είναι βέβαιο πως θα συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη της χώρας μελλοντικά.

6.8 ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ.

Το Μουσείο Οικολογικού Μέλλοντος της Μεσογείου είναι ένα από τα πιο μεγαλεπίβολα σχέδια που ακολουθούν την ανάληψη διεξαγωγής των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 στη Μαγνησία, και είναι το «πράσινο» κληροδότημα που θα μείνει μετά το πέρας των Αγώνων. Με επίκεντρο το Νομό Μαγνησίας και τη στρατηγική του θέση στη λεκάνη της Μεσογείου, επιχειρείται η από κοινού αντιμετώπιση των ευρύτερων προβλημάτων των χωρών της Μεσογείου, η ανάπτυξη νέων και αποδοτικών τεχνολογιών με εφαρμογές ευρείας κλίμακας και η συστηματική παρακολούθηση όλων των κοινωνικών και περιβαλλοντικών μεταβολών στο χώρο.

Η λειτουργία ενός τέτοιου ιδρύματος αναμένεται να συμβάλλει κατ' αρχήν καθοριστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη και προβολή της περιοχής, αλλά και να καθιερώσει το Νομό Μαγνησίας, πέρα από την περίοδο των Μεσογειακών Αγώνων, ως το Οικολογικό Κέντρο της Μεσογείου. Η ίδρυση και λειτουργία ενός μουσείου με θέμα το οικολογικό μέλλον της Μεσογείου μπορεί να αποτελέσει έναν τέτοιο πόλο έλξης ενδιαφέροντος και έναν παράγοντα υπεραξίας για την περιοχή, που θα έχει μόνιμο χαρακτήρα. Το μουσείο θα πρέπει να ιδρυθεί πριν την τέλεση των Αγώνων ώστε, κατά τη διάρκειά τους, να τύχει της ανάλογης προβολής και να αποκτήσει την δυναμική που θα το βοηθήσει να επιτύχει τους στόχους της ίδρυσης του.

Η επιλογή του οικολογικού και κοινωνικού χαρακτήρα του Μουσείου δεν είναι τυχαία, αλλά βασίζεται πάνω στην ανάγκη προβολής και επίλυσης συγκεκριμένων περιβαλλοντικών προβλημάτων που απασχολούν τον χώρο της Μεσογείου. Η Μεσόγειος αποτελεί το πιο τυπικό παράδειγμα περιοχής, όπου η ανάγκη για αειφόρο ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα επιτακτική για μια σειρά από λόγους:

- Είναι ένα σπάνιο και ευαίσθητο οικοσύστημα όπου η ανάπτυξη ήδη παρεμποδίζεται από την περιβαλλοντική υποβάθμιση.
- Αποτελεί μια περιοχή όπου οι διαφορές στους ρυθμούς ανάπτυξης μεταξύ Βορρά – Νότου και Ανατολής – Δύσης είναι ιδιαίτερα έντονες.
- Περιλαμβάνει χώρες και περιοχές όπου η σταθερότητα και η ευμάρεια θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από την υιοθέτηση μοντέλων ανάπτυξης που θα περιλαμβάνουν περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις (ENYPI EVRESIS Cons., 2008).

6.8.1 ΣΚΟΠΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ.

Σκοπός της ίδρυσης του Μουσείου Οικολογικού Περιβάλλοντος της Μεσογείου είναι:

- 1) Η περιβαλλοντική επιμόρφωση του πολίτη και η διαμόρφωση της περιβαλλοντικής του συνείδησης κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι δύο έννοιες, του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης, να είναι έννοιες συμπληρωματικές και όχι ανταγωνιστικές, όπως συμβαίνει σήμερα.
- 2) Η εξέλιξή του σε κέντρο συντονισμού δράσεων οικολογικού ενδιαφέροντος για τη μεσογειακή λεκάνη, συνεργαζόμενο με κρατικά και ιδιωτικά επιμορφωτικά και ερευνητικά κέντρα της Μεσογείου, αξιοποιώντας, έτσι, τη δραστηριότητά τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο προς όφελος της συνολικής ανάπτυξης του χώρου.

Για την επίτευξη του πρώτου στόχου που αφορά στην περιβαλλοντική επιμόρφωση του πολίτη, θα λειτουργήσει μόνιμη μουσειακή έκθεση σε ειδικά διαμορφωμένο κτίριο, που θα περιλαμβάνει τις κάτωθι θεματικές ενότητες:

- Την ιστορική αναδρομή της διαμόρφωσης του Μεσογειακού χώρου – στην ενότητα αυτή εντάσσεται η γεωμορφολογία, κλιματολογία και γεωλογία της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου. Ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει την ιστορική εξέλιξη, αλλά και τις μελλοντικές τάσεις μέσω μιας σειράς εκθεμάτων (π.χ. η ιστορική εξέλιξη της θερμοκρασίας του περιβάλλοντος στις χώρες της Μεσογείου και οι μελλοντικές τάσεις).

- Το φυσικό και τεχνητό περιβάλλον – στην υποενότητα του φυσικού περιβάλλοντος εντάσσονται η γλωρίδα και η πανίδα, οι σημαντικοί βιότοποι καθώς και οι προστατευόμενες περιοχές της ευρύτερης περιοχής. Στην υποενότητα του τεχνητού περιβάλλοντος γίνεται αναφορά στην ανάπτυξη της αστικής, τουριστικής και βιομηχανικής υποδομής της ευρύτερης περιοχής. Ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα, μέσω μιας σειράς εκθεμάτων, να ενημερωθεί για τα είδη βλάστησης και πανίδας που υφίστανται στη Μεσόγειο, τις προστατευόμενες περιοχές καθώς και την ανάπτυξη των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων (π.χ. πόλεις, βιομηχανία, τουρισμό). Σημαντικό στοιχείο ανάδειξης θα αποτελέσει η επίδραση του τεχνητού περιβάλλοντος στο φυσικό από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.
- Ενέργεια - Η Μεσόγειος αναμφίβολα παρουσιάζει σημαντικό ενεργειακό ενδιαφέρον. Αφ' ενός μεν, διότι οι χώρες του Βορρά είναι ενεργειακά φτωχές, ενώ αυτές του Νότου πλούσιες αφετέρου δε, διότι η Μεσόγειος αποτελεί ένα σημαντικό δρόμο μεταφοράς ενέργειας (θαλάσσιες μεταφορές, αγωγοί) όπως ηλεκτρισμού., πετρελαίου, φυσικού αερίου και υδροποιημένου φυσικού αερίου. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να αναδειχθούν οι δυνατότητες μεταφοράς τεχνογνωσίας από το Βορρά στο Νότο σε θέματα Εξοικονόμησης Ενέργειας και η στενότερη συνεργασία στην εισαγωγή συμβατικών καυσίμων από το Νότο στο Βορρά. Στην ενότητα αυτή εντάσσεται το δυναμικό αξιοποίησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (αιολική ενέργεια, ηλιακή ενέργεια, βιομάζα, υδραυλική ενέργεια και η γεωθερμική ενέργεια), καθώς και οι δυνατότητες εξοικονόμησης ενέργειας στους τομείς δραστηριότητας της ευρύτερης περιοχής σε συνδυασμό με τα υφιστάμενα δεδομένα παραγωγής, μεταφοράς και κατανάλωσης ενέργειας. Ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα, μέσω μιας σειράς εκθεμάτων, να ενημερωθεί για τις περιοχές της μεσογείου που έχουν δυναμικό εκμετάλλευσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την υφιστάμενη κατάσταση καθώς και τις μελλοντικές τάσεις. Επίσης, θα μπορεί να ενημερωθεί για τις υφιστάμενες πηγές προμήθειας και μεταφοράς συμβατικών καυσίμων καθώς και τις δυνατότητες εξοικονόμησης ενέργειας.
- Φυσικές καταστροφές – στην ενότητα αυτή γίνεται αναφορά στις φυσικές καταστροφές που πλήττουν την περιοχή όπως: η ηφαιστειακή δραστηριότητα, οι καταγίδες, οι δασικές

φωτιές, οι σεισμοί και τα τσουνάμι. Ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα, μέσω μιας σειράς εκθεμάτων, να ενημερωθεί για τις περιοχές της μεσογείου που έχουν υποστεί ζημία από φυσικές καταστροφές και να ενημερωθεί για τις δυνατότητες πρόβλεψης άμεσης αντιμετώπισης, αλλά και αποκατάστασης.

- Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι – στην ενότητα αυτή εντάσσονται οι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι που προκύπτουν από την ανθρώπινη δραστηριότητα και οι πιθανοί τρόποι αντιμετώπισής τους. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται οι χερσαίοι ρύποι (υγρά και στερεά αστικά απόβλητα, γεωργικά και βιομηχανικά απόβλητα), οι θαλάσσιοι ρύποι (διαρροές υδρογονανθράκων από πλοία, υγρά λύματα που καταλήγουν στη θάλασσα), η ατμοσφαιρική ρύπανση και οι αλλοιώσεις του φυσικού τοπίου από την ανθρώπινη δραστηριότητα (αλλοίωση ακτογραμμής από την αστική και τουριστική ανάπτυξη, μείωση επιφάνειας λιμνοθαλασσών από αποστραγγιστικά έργα και αγροτικές εφαρμογές, διάβρωση ακτών, καταπάτηση δασών, κ.α.).

Για την επίτευξη του δεύτερου στόχου που αφορά στην πρόσθετη λειτουργία του Μουσείου ως Κέντρο Συντονισμού Δράσεων οικολογικού ενδιαφέροντος για τη Μεσόγειο, το Μουσείο θα συμπεριλάβει στις δραστηριότητές του τις κάτωθι:

- Την παραγωγή οπτικοακουστικού επιμορφωτικού και ενημερωτικού υλικού (CD-ROM, DVD).
- Την έκδοση επιμορφωτικών και ενημερωτικών φυλλαδίων, εγχειριδίων και βιβλίων.
- Την οργάνωση επιμορφωτικών επισκέψεων σχολείων από όλη την Ελλάδα και το εξωτερικό, αλλά και κλαδικών φορέων που σχετίζονται με τις θεματικές ενότητες του Μουσείου.
- Την οργάνωση εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών συνεδρίων στο συνεδριακό κέντρο του Μουσείου.
- Το συντονισμό εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών φορέων για την υλοποίηση προγραμμάτων ενημέρωσης και επιμόρφωσης.
- Το συντονισμό εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών φορέων για την εκπόνηση μελετών.
- Το συντονισμό εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών φορέων για την υλοποίηση ερευνητικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Η αποστολή του Μουσείου ως Κέντρο Συντονισμού Δράσεων οικολογικού ενδιαφέροντος για τη Μεσόγειο θα έχει στόχο κατ' αρχήν την ενδυνάμωση της ευρω-μεσογειακής συνεργασίας και στη συνέχεια την προώθηση του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Η συνεργασία μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών της μεσογείου και των υπολοίπων της μεσογειακής λεκάνης ξεκίνησε το 1995 με στόχο την ενσωμάτωση κοινωνικών και περιβαλλοντικών θεμάτων στην διαδικασία λήψης αποφάσεων των χωρών με απώτερο στόχο την δημιουργία μίας ευρω-μεσογειακής πολιτικής για την βιώσιμη ανάπτυξη και συνεργασία. Η ενδυνάμωση των τοπικών συνεργασιών που προκύπτει από το Μεσογειακό Σχέδιο Δράσης θα συμβάλλει καθοριστικά στον θετικό επανακαθορισμό των πολιτικών διεύρυνσης των συνεργασιών μεταξύ των χωρών της μεσογείου στον τομέα του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από το 1994, οι οργανωτικές επιτροπές των Ολυμπιακών Αγώνων έχουν αυξήσει σταδιακά την εστίασή τους στα περιβαλλοντικά και στα ζητήματα αειφόρου ανάπτυξης στην προετοιμασία και οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Όλες οι πόλεις που επιδιώκουν να φιλοξενήσουν τις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις, πρέπει να διαθέτουν εξ αρχής έχουν ένα περιεκτικό περιβαλλοντικό πρόγραμμα και ένα σχέδιο στρατηγικής, το οποίο θα ακολουθείται κατευθείαν από τη διάρκεια της προπαρασκευαστικής φάσης της οργάνωσης των αγώνων. Κάθε διοργάνωση μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων επιδιώκει να αφήσει μια αειφόρο κληρονομιά και να χρησιμοποιήσει την ευκαιρία διεξαγωγής των αγώνων, ώστε να προωθηθεί η περιβαλλοντική συνείδηση, οι πολιτικές και οι πρακτικές.

Όπως έχει προαναφερθεί, σαφές νομοθετικό πλαίσιο για τη διεξαγωγή φιλικών προς το περιβάλλον αθλητικών αγώνων δεν έχει θεσπιστεί, παρόλη την επιθυμία των χωρών υποδοχής για πράσινους αγώνες. Οι Νόμοι, οι Οδηγίες και οι Αποφάσεις που αναφέρθηκαν ενδεικτικά και αναλύθηκαν συνολικά κατά την εκπόνηση της εργασίας, έχουν στόχο την πρόληψη και την

προστασία του περιβάλλοντος. Θα μπορούσαν, επομένως, μαζί με πληθώρα άλλων νομοθετημάτων, να βρουν πεδίο εφαρμογής και κατά τη διάρκεια διεξαγωγής μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων. Σίγουρο είναι, ότι αν δε θεσμοθετηθεί από το μηδέν ένα νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο θα ακολουθείται πιστά από κάθε διοργανώτρια χώρα σε συνάρτηση με την ισχύουσα νομοθεσία της, η διεξαγωγή εξολοκλήρου Πράσινων Αγώνων θα συναντά πάντα εμπόδια.

Η ανάληψη των Μεσογειακών Αγώνων του 2013 από την Ελλάδα, και συγκεκριμένα από την Περιφέρεια Θεσσαλίας, δίνει σαφώς μία δεύτερη ευκαιρία στη χώρα, μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004, να γίνει η πρώτη διοργανώτρια χώρα Πράσινων Αθλητικών Αγώνων. Για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, χρειάζονται συντονισμένες κινήσεις από πλευράς πολιτείας και διοργανωτών, εφαρμογή στρατηγικής και τήρηση των υπαρχουσών διατάξεων, ώστε να προστατευθεί όντως το περιβάλλον και οι Αγώνες να κληροδοτήσουν μία περιβαλλοντική πολιτική που θα ακολουθείται, θα έχει αποτέλεσμα και θα αναβαθμίσει τις περιοχές. Τα πιο απλά βήματα που μπορούν να γίνουν είναι, ανάμεσα σε άλλα που έχουν προαναφερθεί, η ομαδοποίηση των έργων και των δράσεων, η μελέτη των κατασκευών με περιβαλλοντικούς στόχους και η πρόβλεψη σειράς πολιτισμικής σημασίας παρεμβάσεων.

Αξίζει, ωστόσο, στο τέλος του εκπονήματος αυτού να αναφερθεί η, κατά τη δική μου κρίση, ορθή άποψη, πως προκειμένου να διεξαχθούν Πράσινοι Αθλητικοί Αγώνες πρέπει να ξεκινήσουμε από το μηδέν. Οι μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις πρέπει να λειτουργούν ως καταλύτης για την αναγέννηση της πόλης. Με τα έργα υποδομών αλλάζουμε ουσιαστικά την πολεοδομική και χωροταξική διάταξη της πόλης υποδοχής των Αγώνων. Προκειμένου να ισχύσει το πρότυπο των πράσινων αγώνων, επομένως, οι ανάγκες των αγώνων πρέπει να προσαρμοστούν στις ανάγκες της πόλης, και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συμβεί το αντίστροφο. Κατά πόσο είναι αυτό εφικτό θα φανεί σύντομα στη διεξαγωγή των Μεσογειακών Αγώνων του 2013.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Akio, Y. (1998). “Games from the heart”. Look Japan, 43.
- 2) Chan C., Koenig C., Rajarethnam S., 24-4-2006, ‘Beijing 2008: Greening The Games?’ Prepared for the International Economic Development Program, Ford School of Public Policy, University of Michigan. <http://www.umich.edu/~ipolicy/china/report.htm> (τελευταία επίσκεψη 2-6-2009)
- 3) Chernushenko, D. (1994). ‘Greening Our Games: running sports facilities that won't cost the Earth’. Ottawa: Centurion Publishing and Marketing.
- 4) Coleman, F. (1994). ‘The greening of the games: Norway aims to host an environmentally sensitive Olympics’. US News and World Report, 17-1-1994, 53-55.
- 5) Commission Recommendation of 10 July 2003 ‘on guidance for the implementation of Regulation (EC) No 761/2001 of the European Parliament and of the Council allowing voluntary participation by organisations in a Community eco-management and audit scheme (EMAS) concerning the selection and use of environmental performance indicators’. Official Journal L 184; 23/07/2003 P. 0019 – 0032. (βλ. Παράρτημα 2)
- 6) Council Of Europe Committee Of Ministers, Recommendation Rec(2000)17 of the Committee of Ministers to member states on the Code of sustainability in sport: a partnership between sport and the environment (βλ. Παράρτημα 1)
- 7) Davis, M. (2004). ‘Nature loses at Athens Games’. BBC News Online in Athens. <http://newsvote.bbc.co.uk> (τελευταία επίσκεψη 5-5-2009)
- 8) Digby, B. (1996). ‘How green are the Sydney Olympics?’. Geodate, 9.

- 9) Foster, S. (1999). 'Atlanta's Olympic Legacy: More Poverty and Less Freedom'. The Salt Lake Tribune, 26-3-1999.
<http://action.web.ca/home/housing/resources.shtml?x=66836&M~EX~Session=2acddaab679d71043f5d8511321d122b> (τελευταία επίσκεψη 2-6-2009)
- 10) Guidance document on the implementation of EMAS in sporting events/ Torino 2006).
http://ec.europa.eu/environment/emas/pdf/guidance/guidance09_en.pdf (τελευταία επίσκεψη 2-6-2009)
- 11) Haugen, Heidi Ostbo (2003). 'The construction of Beijing as an Olympic City'. SUM Dissertations & Theses No. 05/2003.
http://72.14.203.104/search?q=cache:CQpTtf44I0AJ:www.sum.uio.no/publications/pdf_fulltekst/dt2003.05.haugen.pdf+Haugen,+Heidi+%C3%98stb%C3%B8&hl=en&gl=us&ct=clnk&cd=2&client=firefox-a (τελευταία επίσκεψη 22-5-2009)
- 12) Hiromichi, Y. (1998). 'Coexistence with nature'. Look Japan, 43.
- 13) Καρτάλης, Κ. (2009), «Επιμένει η αέρια ρύπανση στο Βόλο», Πρώτα οι Πολίτες, Απρίλιος 2009, 2
- 14) Κούγκολος, Αθ. (2005), «Εισαγωγή στην Περιβαλλοντική Μηχανική», Εκδόσεις Τζιόλα, 2005
- 15) Lee, M. A. (2001). 'Nobody wins if nature loses: environmental risks posed by 2002 Winter Olympics in Utah'. www.planetdrum.org/nobody~wins~if.htm (τελευταία επίσκεψη 25-5-2009)
- 16) Llanos, M. (2004). 'No green medals for Athens Games: environmental groups flunk'. www.unep.org/cpi/briefs/Brief04Aug04.doc (τελευταία επίσκεψη 25-5-2009)
- 17) Loland, S. (1996). 'Outline of an ecosophy of sport. Journal of Sport Philosophy'. XXIU, 70-90

- 18) Mascagni, K. (1995). 'First world conference on sport and the environment'. *Olympic Review*, XXV, 31-33.
- 19) McIntyre, N. (1995). 'The Legacy of Lillehammer'. In C. Simpson & B. Gidlow (eds.), *Lesiure Connexions: 2nd ANZALS Conference Proceedings*, February, 1995. Canterbury, New Zealand: Lincoln University.
- 20) Master Plan για την ίδρυση και λειτουργία Μουσείου Οικολογικού Μέλλοντος της Μεσογείου στο Νομό Μαγνησίας Οκτώβριος 2008, ENYPI EVRESIS Consulting, NAM 2009.
- 21) Μεσογειακοί Αγώνες: Εισήγηση Εύης Αδαμάκη- Τζαβέλλα (NAM, 2009).
- 22) Μιχαλοπούλου, Χ.,(2004). «ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ», Θεσσαλονίκη 2004, εκδόσεις ΖΗΤΗ
- 23) "Οδηγίες της GreenPeace για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα". (NAM, 2009).
- 24) <http://irs.sagepub.com>, *Olympic Review* (1994), 322, (τελευταία επίσκεψη 2-6-2009).
- 25) www.msnbc.msn.com/id/5333291, 'Olympic organizers'. MSNBC (τελευταία επίσκεψη 2-6-2009).
- 26) <http://search2.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLJ/1999/24.html#fn1#fn1>, McGeoch, R., «The Green Games: The legal obligations that have arisen from the green bid». (τελευταία επίσκεψη 25-5-2009).

- 27) www.hjf.gr/ar578/, Συνέντευξη που παραχώρησε ο Ισίδωρος Κούβελος στις 9-7-2008 και είναι δημοσιευμένη στην ανωτέρω ηλεκτρονική στη διεύθυνση (τελευταία επίσκεψη 15-6-2009).
- 28) <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=457&ArticleID=5041&l=en> United Nations Environmental Programme (UNEP) November 18, 2005. “UNEP and Beijing Sign Green Games Agreement” (τελευταία επίσκεψη 25-5-2009)
- 29) http://ec.europa.eu/sport/white-paper/whitepaper104_en.htm#notes, ‘White Paper on Sport’, (τελευταία επίσκεψη 13-6-2009)
- 30) «Ο ρόλος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στην επιτυχή διοργάνωση των Μεσογειακών Αγώνων και στη διάχυση των αναπτυξιακών ωφελειών στο Νομό Μαγνησίας και στην Περιφέρεια Θεσσαλίας». (NAM, 2009)
- 31) www.solon.org.gr. Μαυρουλέας, Γ. (4-2-2009). Άρθρο για τη Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική στην ιστοσελίδα (τελευταία επίσκεψη 10-6-2009)
- 32) www.europa.eu.
- 33) «Πρωτοβουλίες Οικολογικών Προτεραιοτήτων», NAM 2009.

